

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye
Genel Müdürlüğü

OECD ÇOK ULUSLU ŞİRKETLER **REHBERİ**

OECD Çok Uluslu Şirketler Rehberi

Önsöz

1. OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development-Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) Çok Uluslu Şirketler Rehberi (Rehber), hükümetler tarafından çok uluslu şirketlere yönelik yapılan tavsiyelerden oluşmaktadır. Rehber, çok uluslu şirketlerin faaliyetlerinin hükümet politikalarıyla uyumlu olmasının sağlanması, şirketlerin faaliyette buldukları toplum ile şirketler arasındaki karşılıklı güvenin sağlanması, yabancı yatırımlar için uygun ortamın geliştirilerek çok uluslu şirketlerin sürdürülebilir kalkınmaya katkısının artırılması amaçlamaktadır. Rehber, ulusal muamele, şirketlerden uyulması istenen ve birbirleriyle çelişen şartlar ve uluslararası yatırımların teşviki ve engellenmesi unsurlarını da içeren OECD Uluslararası Yatırımlar ve Çok Uluslu Şirketler Deklarasyonunun bir parçası olan Rehber; şirketlerin faaliyetlerini mevcut düzenlemeler ve uluslararası kabul görmüş standartlarla uyum içinde, sorumlu bir şekilde yürütmesini sağlamak üzere gönüllü prensip ve standartlar sunar. Rehberi benimseyen ülkeler OECD Konseyinin OECD Çok Uluslu Şirketler Rehberine ilişkin kararı çerçevesinde bu prensip ve standartları uygulamaya yönelik bağlayıcı taahhütte bulunur. Ayrıca, Rehberde yer alan konular ulusal hukukun ve uluslararası taahhütlerin de konusu olabilir.

2. Rehber, kapsamlı bir yapısal değişim geçiren uluslararası iş ilişkilerindeki değişiklikleri yansıtacak şekilde geliştirilmiştir. Hizmet ve bilgi-yoğun endüstrilerin yükselişe geçmesi ve internet ekonomisinin genişlemesiyle birlikte hizmet ve teknoloji şirketleri, uluslararası pazarda giderek daha fazla rol almaya başlamıştır. Uluslararası yatırımların önemli bir kısmını oluşturan büyük şirketler, büyük ölçekli uluslararası birleşmeler yönünde eğilimlerde bulunmaktadır. Aynı zamanda, küçük ve orta ölçekli işletmeler tarafından yapılan uluslararası yatırımların artmasıyla birlikte, bu işletmeler artık uluslararası alanda önemli bir rol oynamaktadır. Çok uluslu şirketler, yerel rakipleri gibi, faaliyetlerini daha geniş bir yelpazeye yaymakta ve organizasyon biçimlerini geliştirmektedir. Tedarikçiler ve yükleniciler arasındaki stratejik birleşmeler ve daha yakın ilişkiler işletmelerin sınırlarının belirsizleşmesine yol açmaktadır.

3. Çok uluslu şirketlerin yapısındaki hızlı değişim, şirketlerin uluslararası doğrudan yatırımların hızla büyüdüğü gelişmekte olan ülkelerdeki faaliyetlerine de yansımaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde, çok uluslu şirketler üretimlerini, birincil üretim ve madencilik endüstrilerinin yanı sıra, imalat, montaj, yerli pazarın geliştirilmesi ve hizmetler alanlarında çeşitlendirmiştir. Diğer bir gelişme ise merkezleri gelişmekte olan ülkelerde bulunan çok uluslu şirketlerin önemli uluslararası yatırımcılar olarak ortaya çıkmasıdır.

4. Çok uluslu şirketlerin faaliyetleri, uluslararası ticaret ve yatırım yoluyla, ülkeler ve bölgeler arasındaki ilişkileri güçlendirmiş ve

derinleştirmiştir. Bu faaliyetler hem yatırımın yapıldığı ülkeye hem de yatırımı yapan ülkeye önemli faydalar sağlamaktadır. Çok uluslu şirketler, tüketicilerin rekabetçi fiyatlarla satın almak istedikleri mal ve hizmetleri sunduğu ve sermayedara adil getiri sağladığı sürece kazancı artacaktır. Çok uluslu şirketlerin ticaret ve yatırım faaliyetleri, sermaye, teknoloji, insan kaynakları ve doğal kaynakların etkin kullanımına katkı sağlamakta ve bu faaliyetler, bölgeler arası teknoloji transferini ve yerel koşulları yansıtan teknolojilerin gelişmesini kolaylaştırmaktadır. Diğer taraftan, çok uluslu şirketler resmi eğitim ve meslek içi eğitim ile yatırımların yapıldığı ülkelerde insan kaynaklarının gelişmesinin ve istihdam fırsatların oluşturulmasını da sağlamaktadır.

5. Ekonomik gelişmelerin niteliği, kapsamı ve hızı şirketler ve hissedarları için yeni stratejik zorlukları beraberinde getirmektedir. Çok uluslu şirketler, ekonomik, çevresel ve sosyal hedefler arasında uyum sağlamayı amaçlayan sürdürülebilir kalkınma için en iyi uygulama prensiplerini hayata geçirme fırsatına sahiptir. Bu kapsamda, çok uluslu şirketlerin sürdürülebilir kalkınmayı destekleme kabiliyetleri, ticaret ve yatırımların serbest, rekabetçi ve düzgün yönetilen piyasa şartları altında yürütülmesi durumunda artmaktadır.

6. Birçok uluslararası şirket, iş yönetiminde yüksek standartlar gözetmenin büyümeyi kolaylaştırabileceğini göstermiştir. Günümüzün yoğun rekabetçi baskıları altında çok uluslu şirketler çeşitli yasal, sosyal ve düzenleyici yapılar ile karşılaşmaktadır. Bu çerçevede, bazı şirketler haksız

rekabet avantajları elde etme çabasına girişerek gerekli yönetim esas ve standartlarını ihmal etme eğilimi gösterebilmektedir. Bu tür davranışlar az sayıda firma tarafından yapılırsa da diğerlerinin de itibarını zedelemekte ve kamuoyunda kaygıya neden olabilmektedir.

7. Birçok şirket, kamuoyundaki bu kaygıları gidermek amacıyla, sosyal sorumluluğa, en iyi uygulamalara, iş ahlakı ve iyi personel yönetimine olan bağlılıklarını vurgulayacak şirket içi programlar, rehberlik ve yönetim sistemleri geliştirmiştir. Bazı şirketler, bu konulardaki bilgi birikimlerini arttırmak üzere müşavirlik, denetleme ve sertifikalandırılma hizmetlerine başvurmuştur. Şirketler ayrıca, sorumlu iş yönetimi kavramının kapsamının belirlenmesi konusunda sosyal diyalogu teşvik etmiş ve bu konuda yol göstermek üzere çok paydaşlı girişimler çerçevesinde de paydaşlarıyla birlikte çalışmıştır. Rehber, iş yönetimi konusunda hükümetlerin ortak beklentilerini açıklamakta ve şirketlere ve diğer paydaşlara bir referans noktası sağlamaktadır. Böylece Rehber, sorumlu işletme davranışını tanımlamak ve uygulamak için girişilen münferit gayretleri tamamlamakta ve pekiştirmektedir.

8. Hükümetler uluslararası yasal ve siyasi çerçeveyi güçlendirmek amacıyla, faaliyet gösterilen yerlerde birbirleriyle ve diğer ilgili çevrelerle işbirliği içerisinde hareket etmektedir. Bu sürecin başlangıcı, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 20. yüzyılın başlarındaki çalışmalarına dayandırılabilir. 1948 yılında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinin kabulü de diğer bir dönüm noktasıdır. Bu gelişmeler, sorumlu iş yönetiminin

çeşitli alanlarında geçerli olan standartların geliştirilmesi süreci ile devam etmiştir; ki bu süreç hala da devam etmektedir. OECD de çevre, yolsuzlukla mücadele, tüketici hakları, kurumsal yönetim ve vergilendirme gibi alanlarda standartlar geliştirerek bu sürece önemli katkılar sağlamıştır.

9. Rehberi benimseyen hükümetlerin ortak amacı; çok uluslu şirketlerin ekonomik, çevresel ve sosyal gelişmeye yapacakları olumlu katkılarının artırılmasını teşvik etmek ve şirketlerin faaliyetlerinden doğabilecek sorunları en aza indirmektedir. Bu amaca yönelik çalışırken, hükümetler kendilerini aynı amaç için çalışan işveren ve işçi sendikaları ve diğer sivil toplum örgütleriyle birlikte hareket edebilir. Hükümetler, dengeli makroekonomik politika, şirketlere karşı ayrımcı olmayan muamele, yerinde düzenleme ve sağduyulu gözetim, tarafsız mahkeme ve hukuk sistemi, verimli ve adil kamu yönetimi unsurlarını içeren etkili iç politika düzenlemeleriyle bu sürece katkıda bulunabilir. Hükümetler ayrıca, sürdürülebilir kalkınmaya destek veren uygun standart ve politikalar belirleyerek, bunları muhafaza ederek ve kamu sektörü faaliyetlerinin verimli ve etkili yürütülmesini sağlayacak reformlar yaparak da bu amaca destek verebilir. Rehberi benimseyen hükümetler, tüm insanların refah ve hayat standartlarının yükseltilmesi düşüncesiyle ulusal ve uluslararası politikaları sürekli geliştirmeyi taahhüt eder.

OECD ÇOK ULUSLU ŞİRKETLER REHBERİ

İÇİNDEKİLER

Uluslararası Yatırımlar ve Çok Uluslu Şirketler Deklarasyonu

OECD Çok Uluslu Şirketler Rehberi

ÖNSÖZ

- I Kavramlar ve Esaslar
- II Genel Politikalar
- III Kamuyu Aydınlatma
- IV İnsan Hakları
- V İstihdam ve Sanayi İlişkileri
- VI Çevre
- VI Rüşvet, Rüşvete Teşvik ve İrtikao Suçları ile Mücadele
- I
- VI Tüketici Menfaatleri
- II
- IX Bilim ve Teknoloji
- X Rekabet
- XI Vergilendirme

OECD Çokuluslu Şirketler Rehberi Konsey Kararı

Değişikliği [C(2000)96/FINAL]

- I Ulusal Temas Noktaları (UTN)
- II Uluslararası Yatırımlar ve Çok Uluslu Şirketler Komitesi
- III Kararın Gözden Geçirilmesi

Uygulama Esasları (Procedural Guidance)

- I Ulusal Temas Noktaları (UTN)
- A Kurumsal Düzenlemeler
- B Bilgi Verme ve Tanıtım
- C Özel Durumlarda Uygulama
- D Raporlama

- II Yatırım Komitesi

OECD Çok Uluslu Şirketler Rehberinin Uygulaması Hakkında Açıklama

I Ulusal Temas Noktaları (UTN) için Usul Kılavuzu

hakkında Açıklamalar

Kurumsal Düzenlemeler

Bilgi ve Promosyon

Proaktif Gündem

Akran Öğrenme (Peer Learning)

Özel Durumlarda Uygulama

Spesifik Meselelerde Yönlendirici Prensipler

UTN'ler arasında Spesifik Durumlara ilişkin

Koordinasyon

Ön Değerlendirme

Taraflara Destek Verilmesi

Usullerin Sonuçlandırılması

Şeffaflık ve Gizlilik

Katılımcı Olmayan Ülkelerde İleri Sürülen Meseleler

Gösterge Süreler

Yatırım Komitesine Raporlama

II Yatırım Komitesi için Usul Esasları Açıklamaları

I. Kavramlar ve Esaslar

1. Bu rehberde öngörülen prensipler/kurallar; katılımcı Devletlerin ortaklaşa öngördükleri çok uluslu şirketlere yönelik tavsiyelerden oluşmaktadır. Rehber, yasalar ve uluslararası tanınmış standartlarla tutarlı olmak üzere örnek olabilecek uygulama, standart ve ilkeleri içermektedir. Şirketlerin Rehberle riayet etmeleri yasal bir zorunluluk olmayıp; Rehberin uygulanması gönüllülük esasına dayanmaktadır. Rehber kapsamında yer alan bazı konular aynı zamanda ulusal hukuk ve uluslararası taahhütlerle de düzenlenebilir.

2. Ulusal kanunlara uymak çok uluslu şirketlerin birincil yükümlülüğüdür. Rehber, ulusal kanun ve düzenlemelerin yerine geçmez ve bunlardan üstün tutulamaz. Rehber, çoğu durumda kanunların ötesine geçmekle birlikte, şirketleri birbiriyle çelişen yükümlülükler altında bırakmayı amaçlamaz ve amaçlamamalıdır. Ancak, ulusal kanun ve düzenlemelerin Rehberdeki prensip ve standartlarla çelişmesi durumunda, şirketler bu prensip ve standartları mümkün olduğu ölçüde ve ulusal kanunları ihlal etmeden uygulamanın yollarını aramalıdır.

3. Çok uluslu şirketlerin dünya çapında faaliyet göstermesi sebebiyle bu alandaki uluslararası işbirliğine diğer ülkelerin de dahil olması gerekmektedir. Katılımcı devletler, kendi ülkelerinde faaliyette bulunan şirketlerin çalışmaları sırasında ülkedeki şartları da dikkate alarak şirketleri Rehberle riayet etmeye teşvik eder.

4. Rehberin amaçları kapsamında çok uluslu şirketlerin kesin bir tanımının yapılmasına ihtiyaç duyulmamaktadır. Ekonominin bütün

sektörlerinde faaliyet gösteren bu şirketler, birden daha fazla ülkede kurulmuş ve birbirleriyle bağlantılı işletme ve diğer kuruluşlardan oluşmakta ve faaliyetlerini çeşitli yollarla koordine etmektedir. Bu kuruluşlardan bir veya daha fazlası diğerlerinin faaliyetleri üzerinde önemli ölçüde etkili olabilirken, bu kuruluşların özerklik dereceleri de şirketten şirkete değişiklik gösterebilmektedir. Çok uluslu şirketlerin mülkiyeti özel, kamu veya karma olabilir. Rehber, çok uluslu şirketler içerisindeki bütün kuruluşlara (ana şirketler ve/veya yerel birimler) yönelik hazırlanmıştır. Rehber uyumun kolaylaştırılması için, kuruluşların her birinin kendi sorumluluğu kapsamında işbirliği içerisinde, birbirlerine yardımcı olmaları beklenmektedir.

5. Rehber, yerli ve uluslararası şirketler için farklı uygulamalar getirme amacına yönelik olmayıp, herkes için iyi işletme uygulamalarını yansıtmaktadır. Dolayısıyla, Rehberde yer alan konulara ilişkin uygulamalarda yerli ve uluslararası şirketler arasında farklılık olmaması beklenmektedir.

6. Devletler, Rehberde mümkün olan en yaygın biçimde riayet edilmesini teşvik etmeyi arzulamaktadır. Küçük ve orta ölçekli şirketlerin büyük şirketlerle aynı kapasiteye sahip olmadıklarının kabul edilmesine rağmen, katılımcı ülkeler yine de Rehberdeki önerilere bu şirketler tarafından mümkün olduğu ölçüde uyulmasını teşvik eder.

7. Katılımcı devletler Rehberi, korumacı amaçlarla ya da çok uluslu şirketleri yatırım yapacakları ülkenin karşılaştırmalı üstünlüğü konusunda şüpheye düşürmek amacıyla kullanmayacaktır.

8. Devletler, uluslararası hukukun tanıdığı yetki çerçevesinde çok uluslu şirketlerin faaliyette bulunacakları koşulları düzenleme hakkına

sahiptir. Çok uluslu şirketlerin farklı ülkelerde yerleşik kuruluşları bu ülkelerde uygulanan yasalara tabidir. Çok uluslu şirketler Rehberi benimseyen ülkeler ya da üçüncü ülkeler tarafından birbiriyle çelişen şartlara tabi tutulurlarsa, ilgili hükümetler, doğabilecek sorunların giderilmesi amacıyla iyi niyetle işbirliği yapma yoluna gidecektir.

9. Katılımcı devletler, şirketlere eşit davranma ve uluslararası hukuktan ve sözleşmeden doğan zorunlulukları sebebiyle sorumluluklarını yerine getirme anlayışıyla Rehberi oluşturmuştur.

10. Rehber, şirketler ile ülkesinde yatırım yapılan devletler arasında ortaya çıkabilecek yasal sorunların çözümlerini kolaylaştırıcı bir yol olarak, arabuluculuk da dahil olmak üzere, uygun anlaşmazlık çözüm mekanizmalarının kullanılması teşvik edilmektedir.

11. Katılımcı devletler, Rehberi uygulayacak, Rehberin uygulanmasını teşvik edecek ve Rehberin tanıtılması ve ilgili sorunların ele alınması amacıyla Ulusal Temas Noktalarını kuracaktır. Katılımcı devletler, aynı zamanda değişen dünya şartlarında Rehberin yorumlanmasına ilişkin konuların ele alınması amacıyla gerekli gözden geçirme ve danışma prosedürlerine de katılacaktır.

II. Genel Politikalar

Şirketler, faaliyette buldukları ülkelerdeki mevcut politikaları göz önünde bulundurmalı ve diğer paydaşların görüşlerini de dikkate almalıdırlar. Bu doğrultuda;

A. Şirketler;

1. Sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak amacıyla ekonomik, sosyal ve çevresel gelişmeye katkıda bulunacaktır.

2. Yürüttükleri faaliyetlerden etkilenen insanların uluslararası alanda kabul görmüş insan haklarına saygı gösterecektir.

3. Yerel toplum ile yakın işbirliği içerisinde, ticari çıkarlar ile şirketin yerli ve uluslararası piyasalardaki faaliyetlerinin geliştirilmesini içeren ve sağlam ticari uygulama ihtiyacıyla uyumlu olacak şekilde yerli kapasitenin oluşturulmasını teşvik edecektir.

4. Özellikle, istihdam olanakları yaratarak ve istihdam edilenler için eğitim fırsatlarını artırarak insan sermayesi oluşumunu teşvik edecektir.

5. İnsan hakları, çevre, sağlık, güvenlik, çalışma, vergi, finansal teşvikler veya diğer konulardaki mevzuat ve düzenlemelerde öngörülemez muafiyetleri istemek veya kabul etmekten kaçınacaktır.

6. İyi kurumsal yönetim prensiplerini onaylayarak destekleyecek ve

kurumsal yönetim uygulamalarını geliştirip, tüm şirket gruplarında uygulayacaktır.

7. Kuruluşlar ile içerisinde faaliyette buldukları toplumlar arasındaki karşılıklı güven ilişkisini besleyen etkili düzenleme mekanizmaları ve idari sistemleri geliştirecek ve uygulayacaktır.

8. Uygun duyuru ve eğitimler yoluyla çalışanların şirket politikalarının bilincinde olmalarını ve bunlara uymalarını teşvik edecektir.

9. Yasaya, Rehberde ya da şirket politikalarına aykırı davranışlarda bulunduğu takdirde, şirket idaresine veya varsa yetkili kamu idaresine doğru ihbarlarda bulunan çalışanlar aleyhine ayrımcılık yapmaktan veya disiplin cezası uygulamaktan kaçınacaktır.

10. Mevcut durumun risk tabanlı teknik değerlendirmesini yapacak ve örneğin Paragraf 11 ve 12’de tanımlanan mevcut ve olası olumsuz etkileri belirlemek, önlemek ve hafifletmek için şirketin risk yönetim sistemine bunu dahil ederek, bu etkilerle nasıl başa çıkılacağını belirleyecektir. Bu teknik değerlendirme, durumun gereklerine göre nitelik ve kapsam bakımından değişiklik gösterebilecektir.

11. Faaliyetleri aracılığıyla Rehberde yer alan konularda olumsuz etkiler yaratmaktan ya da buna yol açmaktan kaçınacak ve bu tür etkiler oluştuğunda müdahale edecektir.

12. Oluşmasında pay sahibi olmasalar da iş ilişkileri nedeniyle faaliyetleri, ürünleri ya da hizmetleriyle doğrudan bağlantısı olan olumsuz etkileri önlemeye ya da etkisini hafifletmeye çalışacaklardır. Buradaki amaç sorumluluğun, olumsuz etkiye neden olan kuruluştan iş ilişkisi içinde olduğu şirkete aktarılması değildir.

13. Rehberle ilgili konularda oluşan olumsuz etkilerin çözümlenmesinde, tedarikçiler ve taşeronlar da dahil olmak üzere iş ortaklarını mümkün olduğu ölçüde Rehberle uyumlu olacak şekilde iyi yönetim uygulamalarını benimsemeleri için teşvik edecektir.

14. Yerel toplumu önemli derecede etkileyebilecek projeler ya da diğer faaliyetler hakkında planlama ve karar alma sürecinde ilgili paydaşlarla bir arada hareket ederek onların görüşlerinin dikkate alınmasını sağlayacak fırsatlar yaratacaktır.

15. Yerel siyasi faaliyetler içerisinde uygunsuz bir şekilde yer almaktan kaçınacaktır.

B. Şirketler;

1. Online ifade, toplanma ve örgütlenme özgürlüklerine saygı çerçevesinde, koşulları elverdiği ölçüde, uygun ortamlarda internet özgürlüğünün geliştirilmesine yönelik ortak çabaları desteklemeye,

2. Gerektiği takdirde, sorumlu tedarik zinciri yönetimi konusunda özel

ya da çok taraflı girişimler ile sosyal diyaloga katılmaya ve bunları desteklemeye; aynı zamanda da bu girişimlerin, mevcut uluslararası kabul görmüş standartlar ile gelişmekte olan ülkeler üzerinde yarattıkları sosyal ve ekonomik etkilerinin dikkate alınmasını sağlamaya teşvik edilecektir.

Genel Politikalar Hakkında Açıklama

1. Rehberin Genel Politikalar kısmı, şirketlere yönelik açık öneriler içeren ilk metin olması nedeniyle izleyen bölümlerde yer alan özel öneriler için niteliğin belirlenmesi ve ortak temel prensiplerin oluşturulması açısından önemlidir.

2. Şirketlerin, politika ve yasaların oluşturulması ve uygulanmasında hükümetlerle işbirliği yapmaları teşvik edilmektedir. Yerel topluluk ve iş çıkar çevreleri de dahil olmak üzere, bütün paydaşların görüşlerinin göz önüne alınmasıyla yukarıda değinilen işbirliği süreci zenginleştirilebilir. Hükümetlerin şirketlerle ilişkilerinde şeffaf olmalarının gerekliliği ve bu konularda şirketlerle görüş alışverişi içinde olmalarının önemi de kabul edilmektedir. Rehber de dahil olmak üzere, şirketleri etkileyen tüm politikalara ilişkin olarak, düzenleyici ve gönüllü yaklaşımların kullanılmasında ve geliştirilmesinde şirketler hükümetlerle ortak görülmelidir.

3. Çok Uluslu Şirketlerin (ÇUŞ) faaliyetleriyle sürdürülebilir kalkınma arasında çatışma olmaması ve Rehberin bu anlamda tamamlayıcı olması

amaçlanmıştır. Gerçekten de, ekonomik, sosyal ve çevresel gelişmeler arasındaki bağlar, sürdürülebilir kalkınma amacının esas araçlarıdır¹.

4. 4. Bölüm, paragraf A.2.'de yer alan genel insan hakları ile ilgili tavsiyeyi değerlendirmektedir.

5. Rehber, ayrıca, çok uluslu şirketlerin faaliyette buldukları toplum içinde, faaliyetlerinin sonucu olarak yerel kapasite inşasına katkıda bulunabileceklerini kabul etmekte ve desteklemektedir. Benzer şekilde, insan sermayesinin oluşturulması hususundaki tavsiyeler, çok uluslu şirketlerin sadece istihdam sağlama ile sınırlı olmayan kendi çalışanlarına sunabildiği eğitim ve çalışanların diğer gelişim faaliyetlerini de kapsayabilen, bireylerin gelişimine katkının açık ve ileri görüşlü kabulüdür. İnsan sermayesi oluşumu, işe alımda ayrımcılık yapılmaması kadar, terfi, hayat boyu eğitim ve diğer hizmet içi eğitim programlarını da içermektedir.

6. Rehber, genel olarak, şirketlere, şirketlerin yasalar ve düzenleyici mevzuatta değişiklik isteme hakkını ihlal etmeksizin, çevre, sağlık, güvenlik, işgücü, vergi ve mali teşviklerle ilgili yasalar çerçevesinde öngörülmeven muafiyetlerin sağlanması çabalarından kaçınmalarını tavsiye etmektedir. "Veya kabul etmekten" ifadesi, bu muafiyetlerin önerilmesinde devletin rolüne dikkat çekmektedir. Bu tür hükümler geleneksel olarak hükümetlere yönelik olmakla birlikte, aynı zamanda çok uluslu şirketlerle de doğrudan

¹ Geniş kabul görmüş sürdürülebilir kalkınma tanımlarından biri de 1987 Çevre ve Kalkınma Dünya Komisyonu (Brundtland Komisyonu)'nun tanımıdır: Gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneklerinden ödün vermeden günümüz ihtiyaçlarının karşılanması.

ilgilidir. Buna karşın, bazı yasa ve politikalara ilişkin muafiyetlerin, kamu politikalarına ilişkin haklı sebepler nedeniyle bu yasalarla çelişmediği durumlar da vardır. Çevre ve rekabet politikası bölümleri buna örnektir.

7. Rehber, OECD Kurumsal Yönetim İlkeleri'nden doğan iyi kurumsal yönetim uygulamalarının şirketler tarafından uygulanmasını tavsiye etmektedir. Bu ilkeler, hissedarlara eşit davranılması da dahil olmak üzere, hissedarların haklarının korunmasını talep etmektedir. Şirket, paydaşların kanunla ya da karşılıklı anlaşmalarla belirlenmiş haklarını tanımalı ve paydaşlarla gelir, istihdam yaratılması ve mali açıdan sağlam şirketlerin devamının sağlanmasında aktif işbirliğini teşvik etmelidir.

8. İlkeler, ana şirketin, bir taraftan paydaşların çıkarlarını dikkate alırken, diğer taraftan şirketin stratejik yönetimini sağlamasını; yönetimin etkin bir şekilde denetimini ve şirkete ve hissedarlara karşı sorumlu olmasını talep etmektedir. Bu sorumlulukların yerine getirilmesinde yönetim kurulunun şirketin muhasebe ve finansal raporlama sistemlerinin, bağımsız denetim, uygun kontrol sistemleri, özellikle de risk yönetimi, mali ve operasyonel kontrol, yasalara uygunluk ve ilgili standartlara uyumu da içerecek şekilde, bütünlüğünü sağlaması gerekmektedir.

9. İlkeler, bağlı şirketlerin yönetim kurullarının yetkilerine ilişkin kanunlardan kaynaklanan zorunlulukları olsa da, şirket gruplarını kapsamaktadır. Mümkün olduğu takdirde, uyum ve kontrol sistemleri de bağlı şirketleri kapsmalıdır. Ayrıca, yönetim kurulunun yönetimi izlemesi, grup

içerisinde yönetimin hesap verebilirliğini sağlamak için iç yapıların sürekli gözden geçirilmesini de içermektedir.

10. Kamu mülkiyetindeki çok uluslu şirketler özel mülkiyete ait şirketlerle aynı tavsiyelere tabidir; ancak kamunun son mülkiyet sahibi olduğu durumlarda sıklıkla kamu incelemesi büyütülmektedir. Bu tür şirketler için özel tasarlanmış faydalı bir rehber olan OECD Kamu İktisadi Teşebbüsleri için Kurumsal Yönetim Rehberi'nin sunduğu tavsiyeler yönetimi önemli bir şekilde güçlenmesine katkı sağlayacaktır.

11. Yasal ve kurumsal düzenleyici çerçevenin güçlendirilmesi devletlerin temel sorumluluğunda olmasına rağmen, şirketlerin iyi kurumsal yönetim ilkelerini uygulamaları için güçlü bir işletme güdüsü bulunmaktadır.

12. Hükümet dışı iç düzenleme enstrümanları ve hareketlerinin büyüyen ağı kurumsal davranışın farklı yönlerine ve şirket ile toplum arasındaki ilişkilere yöneliktir. Bu konuda mali sektörde ilginç gelişmeler yaşanmaktadır. Şirketler kendi faaliyetlerinin çoğunlukla sosyal ve çevresel etkiler yarattığının farkındadır. Bu amaçlara ulaşma ve böylece sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlama konusunda hassas olan şirketlerin iç düzenleme uygulamaları ve yönetim sistemleri kurmaları bunun göstergesidir. Bu tür uygulamaların geliştirilmesi, şirketler ve faaliyette buldukları toplum arasındaki yapıcı ilişkiyi güçlendirebilecektir.

13. İç düzenleme uygulamalarından yola çıkarak şirketlerin çalışanlarının şirket politikalarına yönelik farkındalığını artırmaları beklenmektedir. Kanuna aykırı uygulamaları ilgili kamu mercilerine bildiren çalışanların korunması da dahil olmak üzere iyi niyetle yapılan ihbar faaliyetlerini korumak üzere önlemler alınması önerilmektedir. Bu tür koruma, özellikle çevresel girişimler ve rüşvetle mücadeleyle ilgili olmakla birlikte Rehberdeki diğer tavsiyelerle de ilgilidir.

14. Rehberin amaçları gereğince, “teknik değerlendirme” işletmelerin karar verme ve risk yönetim sistemlerinin entegre bir parçası olarak mevcut ve potansiyel etkileri nasıl belirledikleri, azalttıkları ve nasıl yönettiklerine ilişkin süreç olarak anlaşılmaktadır. Rehberde yer alan konularla ilgili olumsuz etkilerin de dahil edilmesi amacıyla teknik değerlendirmenin sadece maddi risklerin belirlenmesi ve yönetilmesinin ötesine geçmesi durumundadaha geniş kapsamlı işletme risk yönetim sistemlerinin içinde yer alabilir. Olası etkiler önleme ya da hafifletme ile çözümlenebilirken; mevcut etkiler iyileştirme ile çözümlenebilir. Rehber, paragraf A11 ve A12’de tanımlandığı şekilde, işletme tarafından sebep olunan ya da katkı sağlanan, ya da işletmenin faaliyetlerine, ürünlerine ve hizmetlerine iş ilişkisi ile doğrudan bağlı olumsuz etkilerle ilgilidir. Teknik değerlendirme, işletmelere bu tür olumsuz etkilerin riskinden kaçınmalarında yardımcı olur. Bu tavsiyenin amaçları doğrultusunda, “olumsuz bir etkiye katkıda bulunmak”, bir olumsuz etkiye sebep olmak, kolaylaştırmak ya da başka bir kuruluşun olumsuz bir etki yaratmasını teşvik etmeye yönelik önemli bir katkıda bulunmak olarak yorumlanabilir ve önemsiz katkıları kapsamaz. “İş ilişkisi”, işletme

faaliyetleri, ürün ya da hizmetlerle doğrudan bağlantılı olan iş ortaklarıyla ilişkiler, tedarik zincirindeki kuruluşlarla ilişkiler ve diğer kamu ya da özel kuruluşlarla ilişkileri içerir. Paragraf A10'daki tavsiye Rehber'de yer alan olumsuz etki ile ilgili konulara uygulanmaktadır; Bilim ve Teknoloji, Rekabet ve Vergilendirme bölümlerine uygulanmamaktadır.

15. “Teknik değerlendirmenin niteliği ve kapsamı” örneğin belli bir durumda atılacak adımların saptanmasında olduğu gibi, işletmenin büyüklüğü, faaliyetlerinin içeriği, Rehberdeki özel tavsiyeler ve olumsuz etkilerin ciddiliği gibi faktörlerden etkilenecektir. İnsan haklarına ilişkin teknik değerlendirmeye ilgili özel tavsiyeler 4. Bölüm’de sunulmaktadır.

16. İşletmelerin çok sayıda tedarikçiye sahip olduğu durumlarda, işletmeler, olumsuz etki riskinin en önemli olduğu alanları tespit etmeye ve bu risk değerlendirmesine dayanarak teknik değerlendirme için tedarikçilere öncelik vermeye teşvik edilmektedir.

17. Rehber kapsamındaki konularda, kendi faaliyetleri aracılığıyla olumsuz etki yaratmak ve yaratılmasına katkıda bulunmaktan kaçınmak; işletmelerin tedarik zincirindeki faaliyetlerini de içermektedir. Tedarik zincirindeki ilişkiler imtiyaz hakkı, lisans ya da taşeronluk gibi çeşitli formlarda olabilir. Tedarik zincirindeki kuruluşlar ve genellikle çok uluslu şirketler olmakta ve bu nedenle Bildiri’yi kabul eden ülkelerde faaliyet gösteren ya da bu ülke menşeli kuruluşlar da Rehber tarafından kapsanmaktadır.

18. Eğer işletme, tedarik zinciri kapsamında, olumsuz bir etki riski tespit ederse, bu etkiyi durdurmak ya da önlemek için gerekli önlemleri almalıdır.

19. Eğer işletme, olumsuz bir etkiye katkıda bulunmaya yönelik bir risk tespit ederse, bu katkıyı durdurmak ya da önlemek için gerekli önlemleri almalı ve mümkün olduğu derecede kalan etkilerin etkisini azaltmak için baskı gücünü kullanmalıdır. Bu gücün, işletmenin, zarar doğuran kuruluşun yanlış uygulamaları üzerinde değişiklik yapma imkanının olduğu durumlarda mevcut olduğu kabul edilir.

20. Paragraf A.12'deki beklentiyi karşılamak tek başına ya da diğer kuruluşlarla birlikte hareket eden bir işletmenin, uygun olduğu ölçüde, olumsuz etki yaratan kuruluşun bu etkisini önlemek ya da etkisini azaltmak için baskı gücünü kullanmasını gerektirir.

21. Rehber, işletmelerin tedarikçilerin davranışlarında değişiklik yaratma kabiliyetinin üzerinde uygulamada bazı kısıtlamalar olduğunun farkındadır. Bu kısıtlamalar, ürün özellikleri, tedarikçi sayıları, tedarik zincirinin yapısı ve karmaşıklığı, işletmenin tedarikçilerin karşısında pazardaki konumu ya da tedarik zincirindeki diğer kuruluşlara göre konumu ile ilgilidir. Ancak, işletmeler tedarikçileri yönetim sözleşmeleri, potansiyel tedarikçiler için ön nitelik gereklilikleri, oy tröstleri, lisans ya da imtiyaz sözleşmeleri gibi sözleşmeden doğan düzenlemeler yoluyla da etkileyebilir.

Tespit edilen risklere yönelik uygun cevapların belirlenmesi ile ilgili diğer faktörler, olumsuz etkilerin ciddiyetini, olasılığını ve tedarikçinin işletme açısından önemini içermektedir.

22. İş ilişkilerinde riski hafifletme çabaları arasında tedarikçi ile ilişkilerin sürdürülmesi; risk hafifletme çalışmalarına devam ederken ilişkilerin geçici olarak dondurulması; ya da son çare olarak ya risk hafifletme çabalarının başarısızlığa uğraması ya da olumsuz etkinin ciddiliyetinden ötürü hafifletmenin yetersiz kalacağı durumlarda tedarikçi ile ilişkilerin bitirilmesi yönünde olabilir. İşletme ayrıca ilişkilerin bitirilmesi kararından doğabilecek sosyal ve ekonomik olumsuz etkileri de dikkate almalıdır.

23. İşletmeler ayrıca, diğer paydaşlar ile işbirliği halinde, personel eğitimi ve diğer çeşitli kapasite inşası yöntemleriyle performanslarını artırmak ve sorumlu yönetim davranışı prensiplerinin Rehberle uyumlu olacak şekilde kendi işletme uygulamalarıyla bütünleştirilmesini sağlamak amacıyla tedarik zincirindeki tedarikçiler ve diğer kuruluşlarla işbirliği yapabilir. Tedarikçilerin fazla sayıda müşterileri olduğu ve farklı alıcılar tarafından farklı şartların istendiği durumlarda, işletmelerin, rekabetçi olmayan endişelerle ilişkili olarak, endüstri çapında ortak tedarikçileri olan diğer işletmelerle bilgi paylaşımı da dahil olmak üzere tedarik zinciri politikalarını ve risk yönetimi stratejilerini koordine etmek için işbirliği çabalarında bulunmaları teşvik edilmektedir.

24. İşletmeler ayrıca, OECD Konseyinin Çok Uluslu Şirketler Rehberi ve ekli Uygulama Yöntemlerine ilişkin proaktif gündemin bir parçası olan özel ya da çok paydaşlı girişimler, sorumlu tedarik zinciri yönetimi için sosyal diyalog gibi girişimlere katılmaya teşvik edilmektedir.

25. Paydaş katılımı, toplantılar, oturumlar ya da danışma gibi yöntemlerle ilgili paydaşlarla interaktif katılım sürecini içermektedir. Etkin paydaş katılımının tipik özelliği çift yönlü iletişimdir ve her iki taraftaki katılımcıların iyi niyetine dayanmaktadır. Bu katılım, yoğun arsa ya da su kullanımı gerektiren ve yerel toplumu önemli ölçüde etkileyebilecek projelerin planlama ve karar alma süreçlerinde faydalı olabilir.

26. Paragraf B.1’de yeni ortaya çıkan bir sorun bildirilmekte; yeni standartlar yaratılması ya da yeni standartların geliştirilmesi öngörülmemektedir. Paragrafta, işletmelerin bu durumdan etkilenebilecek çıkarları olduğu; şirketlerin bu konuları diğer paydaşlarla görüşülmesinin konuların daha iyi anlaşılmasına olumlu katkılar sağlayabileceği belirtilmektedir. Konuların farklı boyutları olabileceği kabul edilmekte ve işbirliğinin uygun bir ortamda yürütülmesi gereği vurgulanmaktadır. Bu, hükümetlerin Dünya Ticaret Örgütü’ndeki elektronik ticaret alanındaki pozisyonlarına zarar vermeyecektir. İnternet kullanımı ile ilgili olabilecek ve dikkate alınması gereken diğer önemli kamu politikası çıkarlarının göz ardı edilmesi niyeti de bulunmamaktadır. Son olarak, Rehberin genelinde olduğu gibi, Rehberin Kavramlar ve İlkeler bölümünün 2. ve 8. paragrafları ile de

uyumlu olacak şekilde, işletmeler için birbiriyle çelişen şartlar yaratılması amaçlanmamaktadır.²

27. Sonuç olarak, Rehber de dahil olmak üzere, iç düzenleme ve diğer benzer girişimlerin, yasadışı bir şekilde rekabeti kısıtlamamasına ya da hükümetler tarafından yürürlükte olan kanun ve düzenlemelerin ikamesi olarak görülmemelerine dikkat edilmelidir. Çok uluslu şirketler, gelişme sürecinde davranışlarının ve iç düzenleme uygulamalarının potansiyel ticaret ya da yatırımları olumsuz yönde etkileyecek etkilerinden kaçınmalıdır.

² Bazı ülkeler, bu anlamda, 2005 Bilgi Toplumu Tunus Gündemi'ne başvurmaktadır.

III. Kamuyu Aydınlatma

1. Şirketler, kendi faaliyetleri, yapıları, mali durumları, performansları, ortaklık yapıları ve yönetimleri hakkındaki önemli bilgilerin zamanında ve doğru bir şekilde kamuya açıklanmasını sağlayacaklardır. Bu bilgiler, şirketin tamamı için, mümkünse faaliyet alanları ve coğrafi bölgelere göre tasnif edilmiş şekilde kamuya açıklanacaktır. Şirketin bilgilendirme politikası kendi tabiatına, ölçeğine, yerleşim yerine, getireceği maliyete, işletme sırları ve diğer rekabet kaygılarına göre şekillendirilecektir.

2. Şirketlerin kamuyu aydınlatma politikası, sadece bunlarla sınırlı kalmamakla beraber, aşağıdaki önemli bilgileri içermelidir:

a) Şirketlerin mali ve faaliyet sonuçları,

b) Şirketlerin hedefleri,

c) Şirket gruplarının yapısını, grup içi ilişkileri ve kontrol geliştirme mekanizmalarını da içerecek şekilde büyük pay sahipleri ve oy hakkı,

d) Yönetim kurulu üyeleri ve önemli yöneticilere ilişkin ücret politikası, kurul üyeleri hakkında; nitelikleri, seçilme esasları, diğer şirketlerdeki yöneticilikleri ve yönetim kurulu tarafından bağımsız olarak kabul edilip edilmediği gibi bilgiler,

e) İlişkili taraf işlemleri,

f) Öngörülebilir risk faktörleri,

g) Çalışanlar ve diğer menfaat sahipleri hakkındaki bilgiler,

h) İdari yapı ve politikalar, özellikle herhangi bir kurumsal yönetim politikası veya yasanın içeriği ile ilgili uygulanma süreci,

3. Şirketlerin aşağıdaki bilgileri de içerebilecek ek bilgiler vermeleri teşvik edilmelidir:

a) Kamuoyuna açıklanması planlanan değer beyanları, Rehberin kapsamında yer alan konulara ilişkin şirket politikalarını da içeren yönetim bilgileri,

b) Şirketin benimsediği yönetim ilke ve politikaları, bunların kabul edilme tarihleri, bu kararların uygulanacağı ülkeler ve kuruluşlar,

c) Şirketin yukarıda geçen yönetim ilke ve politikalarına ilişkin performansı,

d) Risk yönetimi, iç denetim ve yasal uygunluk sistemi hakkındaki bilgiler,

e) Çalışanlar ve diğer menfaat sahipleri arasındaki ilişkiler hakkında bilgiler.

4. Şirketler, muhasebe bilgileri ile finansal veya finansal olmayan bilgilerin kamuya açıklanması konusunda yüksek nitelikli standartları uygulayacaklar ve öngörölmüş olması halinde gerekli çevresel ve sosyal bildirimlerde bulunacaklardır. Bilgilerin işlenmesinde ve yayımlanmasında

uygulanan standartlar ve politikalar açıklanacaktır. Mali tabloların şirketin finansal pozisyonunu ve performansını doğru bir şekilde ifade ettiğini yönetim kuruluna ve paydaşlara dışardan ve tarafsız bir şekilde göstermek üzere bağımsız, yetkili ve uzman bir denetçi tarafından yıllık bazda denetimler gerçekleştirilmelidir.

Kamuyu Aydınlatma ile İlgili Açıklamalar

28. Bu bölümün amacı çok uluslu şirket faaliyetlerinin daha iyi anlaşılmasının teşvik edilmesidir. Şirketler hakkında tam ve anlaşılır bilgi, hissedarlardan mali çevrelere kadar olan çok çeşitli kullanıcılar ile çalışanlar, yerel toplum, özel menfaat grupları, hükümetler ve genel olarak toplum için önemlidir. Şirketlerin kamu anlayışlarının ve çevre ve toplum ile ilişkilerinin geliştirilmesinde, şirketler faaliyetlerinde şeffaf ve halkın artan ve nitelikli bilgi taleplerine duyarlı olacaktır.

29. Bu bölümde bilgilerin ifşası iki alanda ele alınmaktadır. Bilgilerin ifşası ile ilgili tavsiyelerin ilki OECD Kurumsal Yönetim Prensiplerinde yer alan tavsiyeler ile aynıdır. Bu tavsiyelere yönelik açıklamalar yol gösterici nitelikte olup, Rehber'deki tavsiyeler bu açıklamalar ile ilişkilendirilerek yorumlanmalıdır. Bilgilerin ifşası ile ilgili ilk grupta yer alan tavsiyeler, şirketler tarafından izlenmesi önerilen ikinci grup tavsiyeler ile desteklenebilir. Bu prensipler daha çok halka açık şirketlerle ilgili olmakla birlikte, şirketlerin yapısı, büyüklüğü ve yeri göz önüne alınarak, uygulanabildiği ölçüde iktisadi

devlet teşekkülleri ve halka kapalı şirketler gibi hisseleri alınıp satılmayan şirketlerin yönetiminin iyileştirilmesine yönelik olarak da kullanılmalıdır.

30. Bilgi ifşasına ilişkin tavsiyelerin, şirketlere makul olmayan idari ve mali yük getirmemesi gerekmektedir. Aynı şekilde, yatırım kararının verilmesi ve yatırımcının yanlış yönlendirilmesinin önlenmesi açısından zorunlu olmadığı sürece, şirketlerin rekabet güçlerini tehlikeye atabilecek bilgileri açıklamaları da beklenmemektedir. Rehber, en az seviyede hangi bilgilerin ifşa edilmesinin gerektiğini belirlemek için “önem derecesi” konseptini kullanmaktadır. “Önemli bilgi”nin, eksik veya yanlış olara kamuoyuna duyurulması durumunda, bilgi sahiplerinin ekonomik kararlarını etkileyebilecek bilgi olarak tanımlanabilir.

31. Rehber bilginin muhasebe, finansal veya finansal olmayan bilgi paylaşımı konusundaki yüksek nitelik standartlarına uygun olarak hazırlanması ve ifşa edilmesinin gerekli olduğunu belirtmektedir. Bu durum, şirket hakkında daha güvenilir ve karşılaştırılabilir raporlama imkânı sağlaması ve şirketin performansı hakkında daha detaylı bilgi vermesi ile yatırımcıların şirketi izleme kabiliyetini ciddi oranda arttırmaktadır. Rehber tarafından tavsiye edilen yıllık bağımsız denetim yapılması şirketin kontrol ve uyumunun geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

32. Bilgilerin ifşası iki alanda ele alınmaktadır. Bilgilerin ifşası ile ilgili tavsiyelerin ilki, mali durum, performans, hisselerin sahipliği, ve yönetişimi gibi şirketle ilgili somut konularda zamanında ve doğru açıklamalar yapmayı gerektirir. Yatırımcıların ücret politikasının

fayda/maliyet analizini yapabilmeleri ve hisse opsiyonu gibi teşvik sistemlerinin şirket performansına katkısını doğru değerlendirebilmeleri için şirketlerden, aynı zamanda, tek tek ya da toplu olarak; yönetim kurulu üyeleri ve üst yöneticilere ödenen maaş ve verilen diğer haklarla ilgili yeterli bilgiyi açıklaması beklenmektedir. Şirketle ilgili transferler ve öngörülebilir somut risk faktörleri ile işçileri ve menfaat sahiplerini ilgilendiren somut konular ifşa edilmesi gereken diğer ilgili bilgilerdir.

33. Rehber yukarıda belirtilene ek olarak sosyal konular, çevre ve riskle ilgili konular gibi raporlama standartlarının henüz oluşmadığı alanlarda açıklama ya da bilgi verme standartlarını da tavsiye etmektedir. Bu durum, özellikle, doğrudan ve dolaylı, şimdiki ve gelecekteki, kurumsal bazda ve ürün bazında etkilerini tespit etmek üzere artan miktarlarda takip edilen sera gazı emisyonlarında görülebilir. Biyolojik çeşitlilik bir başka örnek teşkil etmektedir. Çoğu şirket mali performansın ötesindeki konularda da bilgi vermekte ve bu açıklamaları toplumun kabul ettiği uygulamalara uyum konusundaki taahhütlerinin bir göstergesi olarak görmektedir. Bazı durumlarda, bu tür açıklamalar -veya halk, ve firma faaliyetlerinden doğrudan etkilenen diğer taraflarla iletişim-şirketlerin mali kayıtlarda yer alanların da ötesindeki kuruluşlara ait olabilir. Örnek olarak taşıyon ve tedarikçilerin veya iş ortaklarının faaliyetleri ile ilgili bilgiler içerebilir. Bu durum, özellikle çevresel açıdan zararlı faaliyetlerin söz konusu kuruluşlara yaptırılmasının izlenmesi konusunda uygun olacaktır.

34. Birçok şirket yasalar ve çalışma kuralları ile uyumlu olmalarına yardımcı olabilecek ve faaliyetlerinde şeffaflığı sağlama amaçlı önlemler

almaktadırlar. Artan sayıda şirket, insan hakları, çevre, çalışma standartları, tüketicinin korunması veya vergilendirme gibi etik değerlere bağlılığın ifadesi olarak, gönüllü yönetim standartları yayınlamışlardır. Bilgi sistemleri, faaliyet prosedürleri ve eğitim gereklerini içine alan, Şirketlerin bu standartları sağlamalarına yardımcı olmak üzere bilgi sistemleri işletme uygulamaları ve eğitim gereklerini de içeren özel yönetim sistemleri geliştirilmiş veya geliştirilmektedir. Şirketler hükümet dışı kuruluşlar ve hükümetler arası organizasyonlarla, iletişim yöntemlerinin, faaliyetlerinin sürdürülebilir kalkınma çalışmalarını ne kadar etkilediği hususunda işbirliği yapmaktadır. (Örnek: Küresel Raporlama Girişimi).

35. Şirketler yayınlanmış bilgiye kolay ve az masrafla erişim sağlanması ve bu amaçla bilgi teknolojisinin kullanılması konusunda teşvik edilmelidir. Yerel piyasalardaki kullanıcılara açık olan bilginin ilgili tüm kullanıcılara da açık olması gerekmektedir. Şirketler, yazılı basına erişim imkanı bulunmayanlara (şirket faaliyetlerinden doğrudan etkilenen gelir düzeyi düşük toplumlar gibi) bu bilgiyi sağlamak için özel girişimlerde bulunabilirler.

IV. İnsan Hakları

Devletler, insan haklarını korumakla yükümlüdür. Şirketlerin, uluslararası alanda tanınmış olan insan haklar ve faaliyet gösterdikleri ülkelerin uluslararası insan haklarına ilişkin yükümlülükleri ve diğer ilgili iç hukuk kuralları çerçevesinde,

1. İnsan haklarına saygı göstermeleri, başka bir deyişle insan hakları ihlallerinden kaçınmaları ve insan hakları üzerinde olumsuz etkilerde bulunabilecek durumlara müdahale etmeleri,

2. Kendi faaliyetleri çerçevesinde insan haklarına olumsuz etkilerde bulunmaktan veya bunlara yol açmaktan kaçınmaları ve böyle durumlarla karşılaştıklarında müdahale etmeleri,

3. Kendileri doğrudan buna yol açmamış olsalar bile iş ilişkileri nedeniyle faaliyetleri, hizmet ve ürünleri ile doğrudan ilgili olan durumlarda, insan hakları üzerindeki olumsuz etkilerin önlenmesi ve hafifletilmesi için yollar aramaları,

4. İnsan haklarına saygı prensibini benimsemeleri,

5. Faaliyetlerinin içeriği, niteliği büyüklüğü ve insan hakları üzerinde yol açabilecekleri olumsuz etkilerin ciddiyeti dikkate alınarak insan hakları konusunda gerekli incelemeleri yapmaları,

6. İnsan hakları üzerinde olumsuz etkilere yol açabileceği tespit ettikleri durumlarda, bu etkileri gidermek amacıyla meşru yollardan işbirliği yapmaları

gerekmektedir.

İnsan Hakları ile İlgili Açıklamalar

36. Bu bölüm şirketlerin insan haklarına ilişkin özel tavsiyelerin çerçevesini çizen bir başlık ile açılmakta ve iş ve İnsan Haklarına ilişkin Birleşmiş Milletler Çerçeve Kararı olan “Koru, Saygı Duy, Çöz”den yararlanmaktadır. Uygulanması bakımından Rehber ilkelere uygundur.

37. Başlık ve ilk paragraf Devletlerin insan haklarını koruma görevinin olduğunu ve şirketlerin büyüklüklerine, sektörlerine, mülkiyet, yapı ve iş ortamına bakılmaksızın, nerede bulunurlarsa bulunsunlar insan haklarına saygı göstermeleri gerektiğini kabul etmektedir. İnsan haklarına saygı, devletlerin insan haklarına ilişkin yükümlülüklerini yerine getirme yeterlilik ve/veya istekliliğinden bağımsız olarak şirketlerden beklenen dünya çapında bir davranış standartı olup; bu durum devletlerin bu yükümlülüklerini yerine getirmelerinin önemini azaltmamaktadır.

38. Bir devletin, ilgili iç hukuk kurallarını yürürlüğe sokamaması, insan hakları ile ilgili uluslararası yükümlülüklerini yerine getirememesi ya da bu tür hukuk kuralları ve uluslararası yükümlülüklerle aykırı davranması

şirketlerden insan haklarına saygı göstermesi beklentisini azaltmaz. İç hukuk kuralları ile uluslararası alanda tanınmış insan hakları arasında çatışma olan ülkelerde şirketler Kavramlar ve Prensipler başlıklı bölümün 2. paragrafına da uygun olarak iç hukuk kurallarını ihlal etmeden mümkün olduğu ölçüde uluslararası alanda tanınmış insan haklarını uygulayacaklardır.

39. Şirketler, faaliyet gösterdiği spesifik alandan ya da ülkeden bağımsız olarak her koşulda referans olarak en az İnsan Hakları Evrensel Beyanname ve yasalaştırma sürecinde kullanılan belli başlı enstrümanlardan meydana gelen Uluslararası İnsan Hakları Yasası'nda yer alan uluslararası alanda kabul görmüş insan haklarını (Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ve Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, 1998 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Çalışmaya İlişkin Temel Hak ve İlkeler Deklarasyonu ile ortaya konan temel haklara ilişkin prensipler) almalıdır.

40. Şirketler, uluslararası alanda kabul görmüş hemen hemen tüm insan hakları üzerinde etkili olabilirler. Uygulamada, belli sektör ve ortamlarda bazı insan hakları diğerlerine göre daha çok risk altında olduğundan, daha fazla ilgi odağındadırlar. Ancak şartların değişebileceği de göz önüne alınarak bütün haklar periyodik olarak gözden geçirilmelidir. Duruma göre, şirketler ek bazı standartları dikkate kalmak gereğini duyabilirler. Örneğin, şirketler insan haklarını olumsuz etkileyebilecek durumlarda özel önem gerektiren bazı spesifik gruplara mensup bireylerin insan haklarına saygı duymalıdır. Bu bağlamda, Birleşmiş Milletler

enstrümanları yerel halk, ulusal, etnik, dilsel, dinsel azınlıklar, kadınlar, çocuklar, engelliler, göçmen işçiler ve ailelerin hakları gibi gruplar üzerinde daha detaylı yer verilmiştir. Ayrıca, silahlı çatışma sırasında şirketler, böyle zor ortamlarda faaliyet gösterdikleri durumlarda olumsuz etkilere neden olabilecek risklerden kaçınmalarını sağlayacak uluslararası insancıl hukuk standartlarına saygı göstermelidir.

41. 1. paragrafta mevcut ve potansiyel insan haklarına olumsuz etkilerle mücadele edilmesini, bunların tespit edilmesini, önlenmesini, mümkün olduğunca hafifletilmesini, iyileştirilmesini ve bunlarla nasıl mücadele edildiğine dair açıklama yapılmasına ilişkin gerekli tedbirlerin alınmasını içermektedir. Buradaki “İhlal” kelimesi bir şirketin, bireylerin insan hakları üzerinde oluşturacağı olumsuz etkileri ifade etmektedir.

42. 2. paragraf şirketlerin kendi faaliyetleriyle insan haklarına olumsuz etkilerde bulunmaya yol açmaktan kaçınmalarını ve böyle olumsuz etkiler ortaya çıktığında bunlara müdahale etmelerini tavsiye etmektedir. Faaliyetler, hem eylemleri hem de ihmalleri içerebilir. Bir şirket, insan haklarına olumsuz etkilerde bulunduğu ya da bunlara yol açtığı takdirde bu etkileri durdurmak, önlemek ya da mümkün olduğu ölçüde hafifletmek üzere gerekli adımları atacak ve baskı gücünü kullanacaktır. Baskı gücü, şirketin bir kuruluşun insan haklarına olumsuz etkilerde bulunan uygulamalarında gerekli değişimi yaratabilecek yeteneğinin olmasını ifade etmektedir.

43. 3. paragraf, bir şirketin insan haklarına olumsuz etkilerde bulunmadığı ancak yine de böyle bir etkinin şirketin başka bir kuruluşla olan iş ilişkisi nedeniyle doğrudan faaliyet, ürün ya da hizmetleriyle ilişkili olduğu daha karmaşık durumları içermektedir. Paragrafin amacı, sorumluluğu insan haklarına olumsuz etkilerde bulunan kuruluştan iş ilişkisi içinde bulunduğu şirkete aktarmak değildir. 3.paragrafta yer alan beklentinin karşılanması bir şirketin yalnız ya da diğer kuruluşlarla işbirliği içinde mümkün olduğu ölçüde baskı gücünü insan hakları üzerinde olumsuz etkilere yol açan kuruluşları bu etkileri önlemesi ya da hafifletmesi yönünde etkilemek üzere kullanılmasını gerektirir. “İş ilişkileri” doğrudan iş faaliyetleri, ürün ve hizmetleriyle ilgili iş ortakları, tedarik zincirindeki kuruluşlar ve diğer devlet ya da devlet-dışı kuruluşlarla ilişkileri kapsamaktadır. Böyle durumlarda uygun eylemin belirlenmesine ilişkin arasında yer alan faktörler arasında ilgili kuruluş üzerindeki baskı gücü, ilişkinin şirket için önemi, etkinin şiddeti ve kuruluşla ilişkiyi sona erdirmenin insan hakları üzerinde olumsuz etkilere yol açıp açmayacağı yer almaktadır.

44. 4. paragraf, şirketlerin insan haklarına saygı duyduklarını i) şirketin en üst düzeyi tarafından onaylanmış ii) ilgili iç ve/veya dış uzmanlık bilgilerinden yararlanılmış iii) personel, iş ortakları ve diğer tarafların doğrudan faaliyet, hizmet ve ürünleriyle ilgili insan haklarına ilişkin beklentilerini belirten iv) kamuya açık ve personele, iş ortaklarına ve diğer ilgili taraflara bildirilmiş v) faaliyetlerle ilgili süreçlerde ve politikalarda yansıtılmış bir politika beyanı ile taahhüt etmelerini tavsiye eder.

45. 5. Paragraf, şirketlerin insan hakları ile ilgili teknik değerlendirme yapmalarını tavsiye eder. Bu süreç insan haklarına mevcut ve potansiyel etkilerin değerlendirilmesini, bulgular sonucu hareket edilmesini, verilen cevapların araştırılarak bu etkilere nasıl müdahale edildiğinin bildirilmesini gerektirir. İnsan Haklarına ilişkin teknik değerlendirme, hak sahiplerinin risklerini içerecek şekilde sadece maddi risklerin tespit edilerek yönetilmesinin ötesine geçildiği takdirde şirketin daha kapsamlı risk yönetim sistemleri içine alınabilir. Bu devamlılık arz eden bir süreç olup, şirketin faaliyetleri ve faaliyet gösterdiği ortamlar geliştikçe insan haklarına ilişkin risklerin zaman içinde değişebileceğini kabul eder. Teknik Değerlendirme konusunda tamamlayıcı rehberlik, tedarik zincirlerinde ortaya çıkan risklere uygun karşılıkları da içerecek şekilde genel politikalar ve yorumlarının yer aldığı bölüm altında A.10 ve A.12 paragraflarında yer verilmiştir.

46. Şirketler, insan haklarına ilişkin teknik değerlendirmeler ile ya da başka araçlarla olumsuz bir etkiye yol açtıklarını tespit ettikleri takdirde, Rehber şirketlere iyileştirmeye yönelik mekanizmalara sahip olmalarını tavsiye etmektedir. Bazı durumlarda adli mekanizmalarla ya da adli olmayan ancak devlete bağlı mekanizmalarla işbirliği yapılması gerekebilir. Diğer durumlarda, şirketlerin faaliyetlerinden potansiyel olarak etkilenebilecekler için sorun giderme mekanizmaları yasallık, hakkaniyet, öngörülebilirlik, erişilebilirlik, Rehberle uyumluluk ve şeffaflık temel kriterlerini karşıladığı takdirde, etkin bir araç olarak kullanılabilir. Bu mekanizmalar bir şirket tarafından tek başına ya da diğer paydaşlarla birlikte işbirliği içerisinde yönetilebilir ve sürekli bir öğrenme sürecine kaynaklık edebilir. Bu

mekanizmalar, çalışma hayatına ilişkin anlaşmazlıklarda sendikaların önemini azaltmak üzere kullanılamaz ve bu mekanizmalar Rehber ile öngörülen Ulusal Temas Noktaları da dahil olmak üzere adli ya da adli olmayan uyuşmazlık çözme mekanizmalarına başvuruları da engellemez.

V. İstihdam ve Sanayi İlişkileri

Yürürlükteki yasa, mevzuat, çalışma ilişkileri ve istihdam uygulamaları ile uluslararası çalışma standartları çerçevesinde şirketler:

1. a) Çok uluslu şirketler tarafından istihdam edilen çalışanların kendi seçecekleri sendika ve temsilci kuruluşlara katılma veya sendika/temsilci kuruluş kurma haklarına saygı gösterecektir.

b) Çok uluslu şirketler tarafından istihdam edilen çalışanların kendi seçecekleri sendika ve temsilci kuruluşları tarafından toplu iş sözleşmelerinde temsil edilme ve bireysel ya da işveren birlikleri aracılığıyla istihdam şartları hakkında yapıcı pazarlık içinde bulunma haklarına saygı gösterecektir.

c) Çocuk işçi kullanılmasının kaldırılmasına katkıda bulunacak ve çocuk işçiliğinin en ağır biçimlerinin yasaklanması ve ortadan kaldırılmasına yönelik ivedi ve etkili önlemler alacaktır.

d) Her türlü zorlama ya da zorunlu istihdamın kaldırılmasına katkıda bulunacaklar ve faaliyetlerinde bu tür istihdamın engellenmesine yönelik yeterli önlemler alacaktır.

e) Faaliyetleri sırasında istihdamda fırsat ve muamele eşitliği ilkesini benimseyecek, çalışanlarını istihdam ederken ya da iş verirken, işin gerekleri ile ilgili olması hali ya da özel olarak istihdam olanaklarında eşitliği geliştirmeyi hedefleyen devlet politikalarını destekleyici türden seçici

uygulamalar dışında; ırk, renk, cinsiyet, din, politik görüş, etnik aidiyet, toplumsal köken ve diğer konumlarına göre ayrıma tabi tutmayacaklardır.

2. a) Gerekli olduğu takdirde, toplu sözleşmelerin etkili bir şekilde tamamlanması için çalışanların temsilcilerine kolaylıklar tanıyacaktır.

b) İstihdam şartları üzerinde yapılan müzakerelerin amacına erişebilmesi için gerektiğinde çalışanların temsilcilerine bilgi sağlayacaktır.

c) Çalışanlara ve bunların temsilcilerine birimin ve gerekli olduğu takdirde, tüm şirketin performansı hakkında doğru ve adil bir fikir verecek bilgileri temin edecektir.

3. Ortak sorunlar üzerinde işveren, işçi ve bunların temsilcileri arasındaki işişare ve işbirliğini destekleyeceklerdir.

4. a) İstihdam ve endüstriyel ilişkiler konusunda, buldukları ülkede kendileriyle kıyas edilebilir, işverenler tarafından uygulanan standartlardan daha düşük bir standart uygulamayacaktır.

b) Çok uluslu şirketler kendileriyle kıyas edilebilir işverenlerin bulunmayabileceği gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösterirken, hükümet politikaları çerçevesinde, mümkün olan en iyi maaşları, avantajları ve çalışma koşullarını sağlayacaktır. Bu şartlar şirketin ekonomik durumuna bağlı olmakla beraber asgari, işçilerin ve ailelerinin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek seviyede olmalıdır.

c) Faaliyetlerinde, mesleki sağlık ve güvenliği temin etmek üzere gerekli adımları atacaktır.

5. Faaliyetlerinde, mümkünse en yüksek oranda, yerli personel istihdam edecek ve çalışanların temsilcileri ile ve gerekirse ilgili hükümet yetkilileriyle işbirliği içinde beceri düzeylerinin geliştirilmesine yönelik eğitim sağlayacaktır.

6. Faaliyetlerinde istihdamı önemli şekilde etkileyecek değişikliklerin yapılması düşünüldüğünde, bilhassa işyerinin kapanması halinde, toplu olarak işten çıkarma veya işe ara verdirme gibi durumlarda, çok uluslu şirketler çalışanların temsilcilerini ve gerektiği takdirde ilgili hükümet yetkililerini makul bir süre önce değişiklik hakkında bilgilendirecek ve muhtemel olumsuz etkilerin mümkün olduğu kadar hafifletilebilmesi için, çalışanların temsilcileri ve ilgili hükümet yetkilileri ile işbirliği yapacaktır. Her durumun özel koşulları çerçevesinde şirket yönetimi tarafından nihai kararın alınmasından önce böyle bir duyurunun yapılması daha uygun olacaktır. Bu tip kararların etkilerini hafifletmek üzere anlamlı bir işbirliği sağlayacak diğer araçlar da kullanılabilir.

7. İstihdam şartları üzerinde çalışanların temsilcileri ile iyi niyetli müzakereler yapılırken veya çalışanlar örgütlenme haklarını kullanırlarken, çalışanlar, işletmenin tamamının veya bir kısmının ilgili ülkeden transfer edilmesiyle tehdit edilemeyecek ve de bu pazarlıkları adil olmayan bir şekilde

etkilemek veya örgütlenme haklarını engellemek için şirketin diğer ülkelerdeki kuruluşlarından işçi transfer edilmeyecektir.

8. Toplu sözleşme veya çalışan-yönetim ilişkileri konularını müzakere etmek üzere çalışanların temsilcilerini yetkili kılacak ve tarafların ortak sorunlar üzerinde karar almaya yetkili yönetim temsilcileri ile istişarelerde bulunmalarına müsaade edecektir.

İstihdam ve Sanayi İlişkileri ile İlgili Açıklamalar

47. Bu bölüm, çok uluslu şirketlerin bir ülkede faaliyet gösterirken istihdam ve sanayi ilişkileri konularında ulusal ve uluslararası seviyedeki düzenlemelere tabi olabileceklerini vurgulayan "uygulanabilir hukuk ve düzenlemeler"e atıfla açılmaktadır. "Geçerli işçi işveren ilişkileri" ve "istihdam uygulamaları" terimleri, çalışanlar için ulusal hukuk ve düzenlemelerde sağlanan farklı pazarlık seçenekleri gibi değişik ulusal şartlar karşısında çok geniş bir yoruma izin verecek kadar esnektir.

48. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), uluslararası çalışma standartlarını saptayan, bu konuda çalışmalar yapan ve 1998 Çalışma Temel Hak ve Prensipleri Deklarasyonunda kabul edildiği üzere temel hakların iyileştirilmesi yönünde faaliyet gösteren yetkili kurumdur. Rehber, bağlayıcı olmayan bir araç olarak, çok uluslu şirketlerde bu standart ve prensiplerin gözletilmesinde geliştirici bir rol oynamaktadır. Rehberin ilgili bölümü, en son 2006 yılında gözden geçirilen (ILO Çok Uluslu Şirketler Deklarasyonu)

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 1977 Çok Uluslu Şirketler ve Sosyal Politikalar konusundaki Üç Taraflı Prensipler Deklarasyonu ile 1998 Deklarasyonunun ilgi şartlarının bir yansımasıdır. OECD Rehberi şirket uygulamalarının tüm yönlerini içerirken, ILO Çok Uluslu Şirketler Deklarasyonu istihdam, eğitim, çalışma şartları ve sanayi ilişkileri alanlarındaki prensipleri belirlemektedir. OECD Rehberi ile ILO Çok Uluslu Şirketler Deklarasyonu şirketlerden beklenen davranış şekillerini açıklar. Birbirleri ile çelişmeden paralellik taşıması amaçlanan OECD Rehberi ile ILO Çok Uluslu Şirketler Deklarasyonu, şirketlerden beklenen davranış şekillerini işaret etmektedir. Dolayısıyla ILO Çok Uluslu Şirketler Deklarasyonu, daha detaylı olması açısından, Rehberin anlaşılmasında kullanılabilir. Buna karşın, ILO Çok Uluslu Şirketler Deklarasyonu ile Rehberde takip edilecek prosedürle ilgili sorumluluklar, kurumsal olarak ayrıdır.

49. 5. Bölüm'de kullanılan terminoloji ILO Çok Uluslu Şirketler Deklarasyonu'nda kullanılan terminoloji ile uyumludur. “Çok uluslu şirketler tarafından istihdam edilen işçiler” ve “istihdam edilen işçiler” terimleri ILO Çok Uluslu Şirketler Deklarasyonu'ndaki anlamlarının aynısını ifade etmektedir. Bu terimler “çok uluslu şirket ile bir iş ilişkisi içerisinde olan” işçileri kastetmektedir. 5. Bölüm kapsamındaki sorumluluklarının sınırlarını anlamak isteyen şirketlerin ILO'nun 2006 tarihli ve 198 sayılı Tavsiyeler'inin 13 (a) ve 13 (b) paragraflarında yer alan ve Rehber kapsamındaki iş ilişkilerinin varlığına yönelik faktörleri sıralayan ayrıntılı olmayan listeye bakması faydalı olacaktır. Ayrıca, çalışmaya yönelik düzenlemelerin zaman içerisinde değiştiği ve geliştiği ve şirketlerin gizlenmiş istihdam pratiklerini

destekleme, teşvik etme ve katılmayı engellemek için işçileri ile olan ilişkilerini yapılandırmaları beklendiği genel kabul görmüştür.

50. Bu tavsiyeler gerçek resmi ve ticari ilişkilerle uyumlu olmakla birlikte, iş ilişkisi içerisindeki bireylerin Rehber kapsamında korunmalarını temin etmeyi amaçlamaktadır. Şirketlerin bir iş ilişkisinin yokluğunda Genel Politikalar hakkındaki 2. Bölüm’de A.10-A.13 paragraflarında yer alan risk tabanlı durum tespiti ve tedarik zinciri tavsiyeleri doğrultusunda hareket etmelerinin beklenmesi genel olarak kabul görmüştür.

51. Bu bölümün ilk paragrafı, teşekkül oluşturma hürriyeti, toplu sözleşme hakkı, çocuk istihdamının etkin bir şekilde önlenmesi, her türlü angarya ya da cezai çalışmanın engellenmesi ve istihdam ve işe almada ayırimcılık yapılmaması olarak tanımlanan ve ICO 1998 Deklarasyonunda yer alan çalışma alanındaki dört temel hak ve prensibi yansıtabilecek şekilde yazılmıştır. Bu prensip ve haklar, temel olarak kabul edilen ILO Sözleşmesindeki belirli hak ve yükümlülükler biçiminde oluşturulmuştur.

52. Paragraf 1(c), çok uluslu şirketlerin, ILO 1998 Deklarasyonu ile çocuk istihdamının en kötü şekilleri konusundaki 182 no’lu ILO Sözleşmesinde ifade edildiği şekilde çocukların çalıştırılmasının tamamen ortadan kaldırılması yönündeki çabalara katkıda bulunmalarını tavsiye etmektedir. Çocukların çalıştırılması ile ilgili ILO dokümanları, her ikisi de 1973 tarihinde kabul edilmiş olan asgari istihdam yaşlarıyla ilgili 138 no’lu Sözleşme ve 146 no’lu Tavsiyelerden oluşur. Çok Uluslu Şirketler işçi yönetimi uygulamaları, yüksek kalite ve iyi ücretli iş imkanları sunmaları ve

ekonomik kalkınmaya katkıları ile, genelde yoksulluğun, özelde ise çocukların çalıştırılmasının temel nedenlerine çözüm arayışlarına katkıda bulunabilirler. Çok uluslu şirketlerin çocukların çalıştırılması sorununa kalıcı bir çözüm bulunması hususundaki rolünün kabul edilmesi ve desteklenmesi önemlidir. Bu anlamda, ev sahibi ülkelerde çocukların eğitim standartlarının yükseltilmesi özellikle kayda değerdir.

53. Paragraf 1 (d), yine şirketlerin, ILO 1998 Deklarasyonu'nun diğer bir prensibi olan her türlü zorunlu ve mecburi çalışmanın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmalarını tavsiye etmektedir. Bu temel çalışma hakkı 1930 tarihli ve 29 no'lu ve 1957 tarihli ve 105 no'lu ILO Sözleşmeleri'ne dayanmaktadır. 29 no'lu Sözleşme, hükümetlerden, mümkün olan en kısa süre içinde her türlü zorunlu açılıma ve angaryanın durdurulmasını isterken 105 no'lu Sözleşme hükümetlerden, sayılmış bazı amaçlara (siyasi baskı ya da çalışma disiplini sağlanması gibi) yönelik olarak "her türlü zorunlu çalışma ve angarya ile mücadele edilmesini ve böyle uygulamalardan yararlanma yoluna gidilmemesini" ve bunların "derhal ve tamamen ortadan kaldırılması için gerekli etkili adımların atılmasını" talep etmektedir. Aynı zamanda, ILO'nun, tartışmalı bir konu olan mahkumların çalıştırılması ve özellikle mahkumların özel şahıslara, şirketlere ve birliklere kiralanması (bunların emrine verilmesi) konusunda yetkili kurum olduğu kabul edilmektedir.

54. Paragraf 1 (e)'de yer alan çalışma ve meslek konularında ayrımcılık yapılmaması prensibine yönelik referans, işe alma, işe tayin etme, işten çıkarma, ödeme ve avantajlar, terfi, tayin ve yer değiştirme, işin feshi,

eğitim ve emeklilik gibi koşul ve şartlan içermektedir. 1958 tarihli ve 111 no’lu ILO Sözleşmesi’nden alınan, ayırimcılık kabul edilerek izin verilmeyen gerekçeler bunlara dayanan herhangi bir ayırım, dışlama veya tercihi, anılan Sözleşmenin, Tavsiyelerin ve Kanunların ihlali olarak kabul etmektedir. Aynı zamanda, listenin içerdiği şartlarla sınırlı olmadığı da belirtilmektedir. “Diğer statü” terimi Rehber’in amaçları açısından sendika faaliyetleri ve yaş, engelli olmak, hamilelik, medeni durum, cinsel yönelim ve HIV virüsü taşıma durumu gibi kişisel özellikleri ifade etmektedir. Paragraf 1 (e)’ye uygun olarak, şirketlerden kadın ve erkeğe fırsat eşitliği sağlamasına, bu çerçevede seçme, emeğin karşılığını verme ve terfi konularında eşit kriterlerin olmasına, bu kriterlerin eşit bir şekilde uygulanmasına ve evlilik, hamilelik veya çocuk sahibi olma nedenleriyle ayırimcılığı yada işten çıkarmayı önlemesi beklenmektedir.

55. Bu bölümün 2 (c) paragrafında, firmalar tarafından çalışanlara sağlanan bilginin performansı, doğru ve adil bir şekilde yansıtır biçimde olması beklenmektedir. Şirketin yapısı, ekonomik ve mali durumu ile beklentileri, istihdam politikaları ve iş gizliliği hususundaki meşru talepler dikkate alınmak kaydıyla faaliyetlerde beklenen köklü değişiklikleri ilgilendirmektedir. İş gizliliği ile ilgili endişeler, bazı noktalarla ilgili verilen bilginin yetersiz olabilmesi veya tedbiri alınmadan verilebilmesi anlamına gelmektedir.

56. Rehberin üçüncü paragrafındaki işçi katılımıyla ilgili danışma formlarına atıf, Yüklenim Seviyesinde İşçi-İşveren Arasında Danışma ve Birlikte Hareket Etme ile ilgili ILO 1952 94 no’lu Tavsiyeden alınmıştır. Aynı

zamanda, ILO Çok Uluslu Şirketler Deklarasyonunda bulunan şartlarla da uyumludur. Sözkonusu danışmanlık düzenlemeleri, çalışanların çalışma şartlarıyla ilgili pazarlık hakkının yerine olarak düşünülmemektedir. Çalışmayla ilgili danışmanlık düzenlemelerine yönelik tavsiyeler 8. Paragrafta yer almaktadır.

57. 4. paragrafta, çalışma ve sınıai ilişkilerin standartları, tazminat ve çalışma saati düzenlemelerini içine alacak şekilde anlaşılmaktadır. İş sağlığı ve güvenliğine yapılan referans, çok uluslu şirketlerin, çalışma sırasında olan veya çalışmayla ilgili veya çalışmadan kaynaklanan kaza ve yaralanma riskinin en aza indirilmesi ile ilgili yürürlükteki düzenleyici standart ve sanayi kurallarını takip etmelerinin beklendiği manasındadır. Bu, şirketlerin faaliyet gösterdikleri ülkelerdeki mevcut mevzuatta resmi olarak yer almasa da şirketleri faaliyetlerinin her bölümünde, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili performans düzeyinin artırılmasına yönelik çalışmaya teşvik etmektedir. Aynı şekilde, şirketlerin, çalışanlarının yakın ve ciddi sağlık veya güvenlik riskinin bulunduğuna inanılmasına dair makul gerekçelerin olması durumlarda, kendilerini çalışma şartlarından geri çekme imkanına saygı göstermelerini teşvik etmektedir. Sağlık ve emniyetle ilgili endişeler, ilgili tavsiyelerle olan tamamlayıcılıkları ve önemlerini yansıtmaları sebebiyle, en çok Tüketici Menfaatleri ve Çevre bölümlerinde olmak üzere, Rehberin her yerinde yer almaktadır. 2002 tarih ve 194 sayılı ILO Tavsiyesi Rehber'in bu tavsiyesini uygularken şirketler tarafından dikkate alınabilecek işle ilgili rahatsızlıklara ait gösterge niteliğinde bir liste ve uygulama ve rehberlere yönelik kodlar içermektedir.

58. Bölümün 5. paragrafındaki tavsiye, çokuluslu şirketleri, idari personel de dahil yeterli bölgesel işgücü payının artırılması ve eğitimlerinin sağlanması konularında teşvik etmektedir. Eğitim ve beceri seviyeleriyle ilgili bu paragraf, insan sermayesi oluşumunun teşvikiyle ilgili Genel Politikalar bölümü A (4) nolu paragraftaki metni tamamlamaktadır. Yerli personele atıf, Genel Politikalar bölümü A (3) nolu paragraftaki yerli kapasite oluşturulmasının teşviki ile ilgili metni tamamlamaktadır. 2004 tarih ve 195 sayılı ILO İnsan Kaynakları Geliştirme Tavsiyesi ile uyumlu olarak, şirketler, kadınlar ve gençler, düşük eğitimliler, engelli insanlar, göçmenler, yaşlı işçiler ve yerli halk gibi diğer kırılgan gruplara fırsat eşitliği sağlayacak şekilde eğitim ve yaşam boyu öğrenime mümkün olan en yüksek seviyede yatırım yapmaya teşvik edilmektedir.

59. 6. Paragrafta şirketlerin, işçi temsilcileri ile ilgili hükümet organlarını, lokavt veya işten çıkarmalar da dahil bir birimin kapatılması gibi çalışanların yaşamlarında önemli etkiler bırakacak faaliyet değişikliklerinden haberdar etmelerini tavsiye etmektedir. Bu şartın amacı bu değişikliklerin etkilerinin azaltılmasına yönelik, birlikte hareket etme fırsatının zorlanmasıdır. Ortak hareket fırsatı sağlamayla ilgili görüşler bütün bağlı ülkelerde aynı olmasa da, bu bağlı ülkelerin sınai ilişkilerle ilgili yasa ve mevzuatlarında geniş biçimde dikkate alınmış önemli bir prensiptir. Paragrafın belirttiğine göre, özel şartlar altında yönetimin, nihai karar öncesi böyle bir haberi vermesi uygun olmaktadır. Nihai karar öncesi haber verme, bir çok bağlı ülkenin sınai ilişkilerle ilgili yasa ve düzenlemelerinde yer almaktadır. Buna karşın, ortak hareket etme bu kararların etkisini yok etmeye

yönelik olarak tek araç değildir. Nitekim diğer bağılı ülkelerin yasa ve uygulamaları, kararların uygulamasından önce istişarelerin yapılacağı süreleri belirlemektedir.

.....

VI. Çevre

Şirketler, faaliyette buldukları ülkenin yasaları, düzenlemeleri ve idari uygulamaları çerçevesinde ve ilgili uluslararası anlaşmalar, esaslar, hedefler ve standartları göz önünde bulundurarak, çevre, kamu sağlığı ve güvenliğini koruyacak ve genel olarak daha kapsamlı bir hedef olan sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlayacak şekilde faaliyetlerini yürütme gereğini dikkate alırlar.

Şirketler özellikle:

1. Aşağıdaki hususları da içeren şirkete uygun çevre yönetimi sistemini kuracak ve koruyacaktır.

a) Faaliyetlerinin çevre, sağlık ve güvenlik üzerine etkileri hususunda yeterli bilginin zamanında toplanması ve değerlendirilmesi,

b) Ölçülebilir hedeflerin ve bu hedeflerin halen geçerli olduğunun düzenli olarak gözden geçirilmesi dahil mümkün olduğu takdirde geliştirilmiş çevre performansı ve kaynak kullanımını hedeflerinin oluşturulması; hedeflerin ilgili ulusal politikalar ve uluslararası çevre taahhütleri ile uyumlu olması, ve

c) Çevre, sağlık ve güvenlik amaçları veya hedeflerine yönelik gelişmelerin düzenli olarak denetimi ve teyidi

2. Maliyet, gizlilik ve fikri mülkiyet haklarının korunması hususlarını dikkate alarak;

a) Kamuoyuna ve çalışanlarına, çevresel performansın

geliştirilmesindeki ilerlemeyi kapsayacak şekilde, şirket faaliyetlerinin çevre, sağlık ve güvenlik üzerine olası etkileri hakkında yeterli, ölçülebilir, mümkün olması halinde doğrulanabilir ve zamanında bilgi sunacaktır.

b) Çevre, sağlık ve güvenlik politikaları ile uygulamalardan doğrudan etkilenen topluluklarla yeterli ve zamanında iletişim ve istişare içinde olacaktır.

3. Şirket, mal, hizmet ve üretim süreçlerinin çevre, sağlık ve güvenlik ile ilgili öngörülebilir etkilerini, bu etkilerden kaçınmak, kaçınılmaz olması durumunda ise bunları hafifletmek amacıyla, değerlendirecek ve kararlarında buna yer verecektir. Tasarlanan faaliyetlerin önemli çevre, sağlık veya güvenlik etkilerinin olabileceği dikkate alınarak, yetkili mercilerin kararını gerektiren durumlarda, uygun bir çevre etki değerlendirmesi hazırlayacaktır.

4. Bilimsel ve teknik anlayışla risk kavramına uygun olarak, çevreye ciddi zarar tehdidinin olduğu durumlarda, insan sağlığı ve güvenliğini de göz önüne alarak, bu tür zararların azaltılması veya önlenmesinde maliyeti uygun olan önlemlerin alınmasını ertelemek için bilimsel kesinlik yokluğunu bir neden olarak kullanmayacaktır.

5. Kazalar ve acil durumlar da dahil olmak üzere, kendi faaliyetlerinden doğan ciddi çevresel ve sağlığa ilişkin zararlarının önlenmesi, hafifletilmesi ve kontrol edilmesi için acil durum planlarını ve yetkili mercilere yönelik acil bildirim mekanizmalarını hazır bulunduracaktır.

6. Aşağıdaki faaliyetleri, şirket ve mümkün olması durumunda tedarik zinciri düzeyinde teşvik ederek kurumsal çevre performansının sürekli geliştirilmesi için çaba gösterecektir:

a) Şirketin en iyi performans gösteren bölümündeki çevre performansı ile ilgili standardı yansıtacak teknoloji ve işletme yöntemlerinin, işletmenin tüm bölümlerine uygulanması,

b) Aşırı çevresel etkileri olmayan, kullanımı güvenli olan, sera gazı emisyonunu azaltan, enerji ve doğal kaynakların etkili kullanılmasını sağlayan, yeniden kullanılabilen, geri dönüşümlü veya güvenli bir şekilde tasfiye edilebilen ürün veya hizmetlerin tedarik edilmesi ve geliştirilmesi,

c) Şirketin ürünleri ile ilgili doğru bilgiler de sunularak (örneğin, sera gazı emisyonu, biyolojik çeşitlilik, kaynak etkinliği veya diğer çevresel konularda), şirketin mal ve hizmetlerinin kullanımından kaynaklanabilecek çevresel etkiler hakkında tüketicilerde yüksek düzeyde farkındalık sağlanması,

d) Emisyon azaltımı, etkin kaynak kullanımı ve geri dönüşüm, ikame veya zehirleyici maddelerin kullanımının azaltılması veya biyolojik çeşitlilik stratejileri geliştirerek uzun dönemde şirketin çevresel performansının geliştirilmesi yollarının araştırılması ve değerlendirilmesi.

7. Çevresel etki değerlendirme yöntemleri ile halkla ilişkiler ve çevre teknolojileri gibi daha genel çevre yönetim alanlarının yanı sıra, tehlikeli maddelerin yönetimi ve çevre kazalarının önlenmesi konuları da dahil olmak üzere çevre sağlığı ve güvenliği konularında çalışanlara yeterli eğitimi sağlayacaktır.

8. Çevresel bakımdan anlamlı ve ekonomik bakımdan etkin kamu politikalarının geliştirilmesine, örneğin çevre bilincini ve korumasını arttıracak ortaklıklar ya da girişimler yoluyla yardım edecektir.

Çevre Hakkında Açıklama

60. Çevre bölümünün metni büyük ölçüde, Çevre ve Kalkınma Rio Deklarasyonu'nda Gündem 21'de yer alan esas ve amaçları yansıtmaktadır. Buna ilave olarak, Bilgiye Erişim, Karar Almada Halkın Katılımı ve Çevre Konularında Yargıya Erişimle ilgili Aarhus Kongresi'ni de dikkate almakta ve Çevresel Yönetim Sistemlerinde ISO Standardı gibi araçlarda yer alan standartları yansıtmaktadır.

61. Sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir parçası olan duyarlı çevre yönetimi, artan bir şekilde iş imkanı ve sorumluluğu olarak görülmektedir. Çok uluslu şirketler her iki yönde de önemli role sahiptir. Bu şirketlerin yöneticileri, iş stratejilerinde çevre konularına gerekli önemi vermelidir. Çevre konularındaki performansın yükseltilmesi, sistematik bir yaklaşım sürdürmeyi ve sistemin sürekli geliştirilmesini gerektirir. Çevresel bir yönetim sistemi, bir şirketin çevreye etkilerini kontrol etmek ve iş faaliyetlerine çevreyle ilgili endişeleri dahil etmek için gerekli bir iç altyapı sağlar. Böyle bir sisteme sahip olunması, hissedarlar, çalışanlar ve toplumun, şirketin faaliyetlerinin negatif etkilerine karşı çevreyi korumak için aktif gayret içinde

olduğu hususunda emin olmalarına yardımcı olacaktır.

62. Çevresel yönetim sisteminin kurulması, çevresel performansın iyileştirilmesine ek olarak, faaliyet ve sigorta maliyetlerinin azaltılması, enerji ve kaynak tasarrufunun iyileştirilmesi, şikayet ve sorumluluk yükünün azaltılması, sermaye ve beceriye erişimin iyileştirilmesi, tüketici tatmininin artırılması ile toplum ve halkla ilişkilerin iyileştirilmesi yoluyla firmalara ekonomik fayda sağlayabilir.

63. Rehber çerçevesinde duyarlı çevresel yönetim, şirket faaliyetlerinin uzun dönemdeki doğrudan ve dolaylı çevresel etkilerinin kontrolünü amaçlayan faaliyetlerin ve kirlilik kontrolü ile kaynak yönetimi araçlarının her ikisinin de kapsandığı en geniş anlamda yorumlanacaktır.

64. Şirketlerin birçoğunda, faaliyetlerinin yönetimi için bir iç kontrol sistemi gerekmektedir. Bu sistemin çevre ile ilgili kısmı, iyileştirilmiş performans hedefleri ile bu hedeflerdeki ilerlemenin düzenli gözetimi gibi unsurları kapsayabilir.

65. Şirketlerin faaliyetleri ile taseronları ve tedarikçileri ile ilişkileri hakkındaki bilgi ile buna bağılı çevresel etkiler hakkındaki bilgiler halkın şirkete güven duyabilmesinin önemli bir aracıdır. Uzun vadeli güven ve karşılıklı menfaatler çerçevesinde çevresel konular üzerinde mutabakat ortamını teşvik etmek için bilgi şeffaf olarak sağlandığında, işçi, müşteri, tedarikçi, müteahhit ve yerel topluluklar gibi paydaşlar ve en geniş anlamda

toplum ile işbirliği teşvik edildiğinde bilgi en güçlü araç olacaktır. Çevresel varlıkların bölgesel, ulusal veya uluslararası bağlamda kısıtlı veya risk altında olması durumunda raporlama ve iletişim özellikle uygun araçlar olacaktır. Global Raporlama girişimi gibi raporlama standartları faydalı referans sağlayabilirler.

66. Firmalar ürünleri hakkında doğru bilgi sunarken, gönüllü etiketleme ve sertifika programı gibi birçok seçeneğe sahiptir. Firmalar bu araçları kullanırken onların gelişmekte olan ülkelere sosyal ve ekonomik etkilerini ve mevcut uluslararası kabul görmüş standartları dikkate almalıdır.

67. Normal iş faaliyeti, şirket faaliyetleriyle ilgili ortaya çıkabilecek muhtemel çevresel etkilerinin önceden değerlendirilmesini ihtiva edebilir. Şirketler, yasa tarafından zorunlu kılınmasalar da, çoğunlukla uygun çevresel etki değerlendirmelerini yaparlar. Şirketlerce yapılan çevre ile ilgili değerlendirmeler, şirket faaliyetleri ile tedarikçilerin ve tedarikçilerin faaliyetlerinin olası etkilerine işaret eden ve olumsuz etkilerinden korunma veya olumsuz etkilerin azaltılması ile ilgili tedbir ve alternatifleri inceleyen, geniş ve uzun vadeli bakışı kapsayabilir. Rehber, çok uluslu şirketlerin ürün yaşam devrinin diğer bölümlerinde de bazı sorumluluklar taşıdıklarını kabul etmektedir.

68. Çevre ve Kalkınma Rio Deklarasyonu'nun 15. Esası da dahil, Rehberi kabul eden ülkelerce halihazırda kabul edilmiş bir takım araçlar, "ihtiyati yaklaşım" görüşünü telaffuz etmektedir. Şirketlerin söz konusu

araçlara katkıları zımni olmakla beraber, bu araçlardan hiçbiri şirketleri açıkça işaret etmemektedir.

69. Rehberin temel görüşü, şirketlerin en kısa sürede harekete geçmesi ve faaliyetlerinden kaynaklanan ciddi veya geri döndürülemez çevresel zararın engellenmesinde aktif bir şekilde hareket etmesi gerektiğidir. Ancak, Rehberin doğası gereği şirketlere yönelik olması mevcut hiçbir aracın bu tavsiyenin ifade edilmesinde tam anlamıyla yeterli olmadığı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, Rehber, tamamıyla yansıtmasa da var olan bütün araçlara işaret etmiştir.

70. Rehberde, araçların yeniden yorumlanması veya hükümetler üzerinde yeni taahhüt ve uygulamaların oluşturulması amaçlanmamıştır. Sadece ihtiyati yaklaşımın şirketler düzeyinde nasıl uygulanması gerektiği hususunda tavsiyelerin sunulması amaçlanmıştır. Bu sürecin başlangıç aşaması veri olmak üzere, yer aldığı özel çerçeveye bağlı olarak, uygulamada bazı esnekliklerin gerektiği kabul edilmektedir. Ayrıca hükümetlerin bu alanda temel çerçeveyi belirlemekte ve paydaşlara en uygun şekilde ve periyodik olarak danışma yükümlülüğü olduğu anlaşılmaktadır.

71. Rehber yine, şirketleri, faaliyet gösterdikleri ülkelerdeki mevcut uygulamalara göre faaliyet gösterdikleri bütün sahalarda çevreyle ilgili performans düzeyinin yükseltilmesine yönelik çalışmaya teşvik etmektedir. Bu açıdan, şirketler geliştirmekte olan ülkeler üzerindeki sosyal ve ekonomik etkilerini dikkate almalıdır.

72. Örneğin, çok uluslu şirketler, genel olarak çevreyle ilgili performansın yükseltilmesine yardımcı olabilecek mevcut ve yenilikçi teknoloji veya faaliyet yöntemlerine, çoğunlukla, erişim imkanına sahiptir. Çoğunlukla kendi alanlarında lider olarak kabul edilen çok uluslu şirketlerin diğer şirketler üzerindeki potansiyel "uygulama etkisi" göz ardı edilmeyecektir. Daha genel olarak, çok uluslu şirketlerin faaliyette buldukları ülkelerin çevresinin uygun ve yenilikçi teknoloji ve uygulamalardan da faydalandığının tespit edilmesi, uluslararası yatırım faaliyetlerine destek oluşturulmasına önemli katkı sağlamaktadır.

73. Şirketler, çalışanlarının, çevre konularıyla ilgili eğitim ve öğretiminin sağlanmasında önemli bir rol oynarlar. Özellikle insan sağlığı ve güvenliği ile doğrudan ilgili alanlarda, mümkün olan en geniş manada, bu sorumluluklarını yerine getirmeleri hususunda şirketler teşvik edilmektedirler.

VII. Rüşvet, Rüşvete Teşvik ve İrtikap Suçları ile Mücadele

Şirketler kendilerine usulsüz bir menfaat sağlamak üzere doğrudan ya da dolaylı olarak rüşvet veremez veya diğer türlü haksız kazanç sağlayamaz, vaat veya talep edemez ve böyle tekliflerde bulunamazlar. Bunun yanı sıra şirketler rüşvet ve irtikap suçlarına karşı koyar. Şirketler, özellikle:

1. İş ortaklarının çalışanları ile devlet memurlarına maddi ve usulsüz veya diğer türlü haksız kazanç sağlamayacak, böyle bir vaat ya da teklifte bulunmayacaktır. Aynı şekilde, şirketler iş ortaklarının çalışanları veya devlet memurlarından maddi ve usulsüz ya da diğer türlü haksız kazanç talep etmeyecek ve böyle teklifleri kabul etmeyecektir. Şirketler, bu tür haksız kazançları ya da diğer avantajları devlet memurları ya da iş ortaklarının çalışanlarına veya bunların akrabalarına ve diğer iş ortaklarına aktarmak için vekiller, diğer aracılar, danışmanlar, temsilciler, dağıtımcılar, konsorsiyumlar, tedarikçiler ve iş ortakları gibi diğer üçüncü kişileri kullanmayacaktır.

2. Şirketler, rüşvetin tespiti ve önlenmesi için şirketin içinde bulunduğu koşulları ve özellikle şirketin karşılaşılabileceği rüşvetle ilgili riskleri (örneğin söz konusu faaliyetin endüstriyel sektörü ve coğrafi konumu gibi) göz önünde tutan bir risk değerlendirmesini esas alarak yeterli bir iç denetim sistemi ile etik kurallar, uyum programları ve tedbirleri geliştirip benimseyecektir. Bu iç denetim sistemi, etik kuralları, uyum programları ve tedbirleri; rüşvet verilememesi veya rüşvetin saklanamamasını sağlamak üzere tasarlanmış doğru ve düzgün hesap ve kayıt tutulmasını sağlayacak

kendi içinde bir kontrol mekanizması olan, bir mali ve muhasebe sistemini bünyesinde bulunduracaktır. Şirketin içinde bulunduğu koşullar ile rüşvet riskleri düzenli olarak denetlenecek ve şirketin iç denetiminin, etik kurallarının, uyum programlarının ve tedbirlerin uygulanmasını ve şirketlerin rüşvet ve haksız kazanç talepleri karşısındaki şirketlerin suç ortağı olma risklerinin hafifletilmesini teminen gerektiği takdirde yeniden değerlendirilecektir.

3. Genellikle verildiği ülkelerde yasal olmayan ve şirketler tarafından işlerin yürütülmesinde kolaylık sağlamak üzere yapılan küçük miktarda ödemelerin yasaklanması ve teşvik edilmemesi ve bu tür ödemeler yapıldığı takdirde defter ve mali kayıtlara doğru bir şekilde kaydedilmesi gerekmektedir.

4. Şirketin karşılaşılabileceği rüşvet risklerini dikkate alarak, tutulacak temsilciler için gerekli tahkikatların yapılması, bunların belgelendirilmesini ve düzenli olarak denetimlerini ve temsilcilere yapılacak ödemelerin sadece yasal hizmetler için ve makul düzeyde olmasını sağlayacaktır. Kamu kurumları ve kamu iştirakleri ile ilgili işlemlerle alakalı irtibatı sağlayan temsilcilerin listesi, kamuyu aydınlatma yükümlülüğüne uyumlu olarak, ilgili yerde tutulmalı ve yetkili merciler için mevcut bulundurulmalıdır.

5. Rüşvet, rüşvet teklifleri ve irtikap suçları ile mücadele konusundaki faaliyetlerin şeffaflığını sağlayacaktır. Bunun için şirketler rüşvet, rüşvet teklifleri ve irtikap suçlarına karşı kamuoyuna taahhütlerde bulunmak; bu taahhütlerin yerine getirilmesini teminen benimsenen yönetim ve iç denetim sistemlerini, etik kurallarını, uyum programlarını ve tedbirlerini

açıklamak gibi önlemler alabilir. Şirketler ayrıca rüşvetle, rüşvet teklifleri ve irtikap suçlarına karşı mücadelede halkın farkındalığının artırılması ve işbirliğinin sağlanması için açıklığı ve toplum ile diyalog halinde bulunmayı teşvik edecektir.

6. Şirketler, çalışanların farkındalığının artırılmasını ve rüşvete, rüşvet teklifleri ve irtikap suçlarına karşı mücadelede şirket politikalarına ve iç denetim, etik kuralları ve uyum programları ve tedbirlerine uyulmasını, bu gibi politika, program ve tedbirleri yayımlayıp dağıtarak, eğitim programları düzenleyerek ve disiplin işlemleri uygulayarak sağlayacaktır.

7. Siyasi parti ve örgütlenmeler ile devlet yönetiminde görev alacak adaylara yasal olmayan bağışlar yapamayacak; siyasi bağışlar kamuyu bilgilendirme yükümlülüğüne tabi olacak ve üst yönetime bildirilecektir.

Rüşvet, Rüşvete Teşvik ve İrtikap Suçlarıyla Mücadele Hakkında Açıklama

74. Rüşvet ve Yolsuzluk demokratik kurumlara ve kuruluşların yönetimlerine zarar vermekte; yatırımları engellemekte ve uluslararası rekabet koşullarını bozmaktadır. Özellikle, sermayenin yolsuzluk nedeniyle dağılımı vatandaşların daha yüksek düzeyde çevresel, ekonomik ve sosyal refah sağlama çabalarını zedelemekte ve fakirliğin azaltılması yönündeki çabalarını engellemektedir. Yolsuzlukla mücadelede şirketlere önemli görevler düşmektedir.

75. Yerindelik, bütünlük ve şeffaflık hem kamu hem de özel sektörde rüşvetle mücadelede önemli kavramlardır. İş dünyası, hükümet dışı örgütler, hükümetler ve hükümetlerarası örgütler yolsuzluk karşıtı önlemler alınmasında, şeffaflığın artırılmasında ve rüşvet ve yolsuzluk problemleri konusunda kamuda farkındalığın arttırılmasında kamu desteğini güçlendirmek için işbirliği yapmaktadırlar. Yerinde kurumsal yönetim uygulamalarının benimsenmesi, işletme içerisinde bir etik kültürün yaratılmasında önemli bir faktördür.

76. OECD'nin rüşvet konusunda rüşvet teklif edeni hedef alan temel araçları; 15 Şubat 1999'da yürürlüğe giren Uluslararası İş Muamelelerinde Yabancı Memurlara Rüşvet Verilmesine Karşı Mücadele Hakkında OECD Sözleşmesi (Rüşvetle Mücadele Konvansiyonu). Rüşvetle Mücadele Konvansiyonu ile birlikte Uluslararası İş Muamelelerinde Yabancı Memurlara Rüşvet Verilmesine Karşı Mücadele Hakkında 2009 Tarihli Tavsiye Kararı (Rüşvetle Mücadelede 2009 Tarihli Tavsiye Kararı), Uluslararası İş Muamelelerinde Yabancı Memurlara Rüşvet Verilmesine Karşı Mücadelede Vergi Tedbirleri Hakkında 2009 Tarihli Tavsiye Kararı, Rüşvet ve Resmi Destekli İhracat Kredileri Hakkında 2006 tarihli Tavsiye Kararı'dır. Bu araçlar vasıtasıyla, her bir ülkenin kendi yetki bölgesinde yer alan şirketlerin faaliyetlerine ilişkin sorumluluğu ülkelerden alınarak yabancı devlet memurlarına sunulan rüşvet "arz"ının yok edilmesi amaçlanmaktadır. Söz konusu enstrümanların tam olarak uygulanabilmesini sağlamak üzere, Rüşvetle Mücadele Konvansiyonu'nun ülkelerdeki uygulamalarını ihtimamlı

ve sistemli bir şekilde denetimini gerçekleştirecek bir program oluşturulmuştur.

77. Rüşvetle mücadelede 2009 Tarihli Tavsiye Kararı özellikle, yabancı rüşvetin tespiti ve önlenmesi amacıyla Ek-2’de yer alan İç Denetim, Etik Kuralları ve Uyumluluk için İyi Uygulamalar Rehberini de göz önüne alarak hükümetlerin işletmeleri, yeterli iç denetim, etik ve uyum programları ve tedbirleri geliştirip benimsemeleri konusunda teşvik etmelerini tavsiye etmektedir. İyi Uygulamalar Rehberi, iç denetim, etik kurallar ve uyum programların ile yabancı rüşvetin tespiti ve önlenmesi için alınacak tedbirlerin etkinliğinin sağlanması için iyi uygulamaların önemini vurgular ve şirketlere olduğu kadar mesleki kuruluşlara da hitap eder.

78. Özel sektör ve sivil toplum girişimleri rüşvet karşıtı etkin politikaların geliştirilip uygulanmasında şirketlere yardımcı olmaktadır.

79. 14.12.2005 tarihinde yürürlüğe giren Yolsuzluğa Karşı Birleşmiş Milletler Konvansiyonu (UNCAC), yolsuzluğa karşı mücadelede birtakım standart, tedbir ve kurallar sunmaktadır. UNCAC ile, taraf devletler memurların rüşvet almasını ve şirketlerin yerli ve yabancı devlet memurları ile uluslararası kamu kurumlarının memurlarına rüşvet vermesini önlemekle, ayrıca özel sektörün de özel sektöre rüşvetinin önünü almakla yükümlü kılınmıştır. Rüşvetle Mücadele Konvansiyonu ile UNCAC birbirlerini tamamlayıcı ve destekleyicidir.

80. Rüşveti talep eden tarafla ilgili olarak da, iyi yönetim uygulamaları şirketlerden rüşvet ödenmesi istenmesinin önlenmesi için önemli unsurlardır. Şirketler rüşvete karşı direnme konusunda kolektif hareketleri destekleyebilirler. Hem ev sahibi hükümet, hem de şirketin ülkesinin hükümeti, rüşvet talepleri ile karşılaşan şirketlere yardım etmelidirler. Rüşvetle Mücadele 2009 sayılı Tavsiye Kararının Ek-1 Kısmı olan Konvansiyonun Belli Maddelerine ilişkin İyi Uygulamalar Rehberinde belirtildiği üzere, Rüşvetle Mücadele Konvansiyonu yabancı bir devlet memurunun rüşvet talep etmesi hususunda herhangi bir istisna ya da savunmaya yer bırakmayacak şekilde uygulanmalıdır. Bununla birlikte, UNCAC yerli devlet memurlarının rüşvet talebinin suç sayılmasını talep etmektedir.

VIII. Tüketici Menfaatleri

Tüketicilerle ilişkilerinde şirketler dürüst iş, pazarlama ve reklam uygulamalarına uygun davranacak ve ürettikleri mal ve hizmetlerin kalite ve güvenilirliğini sağlamak üzere gerekli bütün girişimlerde bulunacaktır.

Şirketler, özellikle:

1. Ürettikleri mal ve hizmetlerin yasal olarak öngörülen veya üstünde uzlaşmaya varılmış bütün tüketici sağlık ve güvenlik standartlarına, sağlık uyarıları ve güvenlik bilgilerine ilişkin olanları da dahil olmak üzere, uygun olmasını sağlayacaktır.

2. Mal ve hizmetlerin fiyatları, içeriği, güvenli kullanım esasları, çevresel nitelikleri, bakım, muhafaza ve imhasına ilişkin bilgileri de içeren ve tüketicilerin bilinçli seçimler yapmalarını sağlayacak yeterli, doğru, kanıtlanabilir ve açık bilgiler verecekler ve mümkünse bu bilgiler tüketicilerin ürünler arası karşılaştırma yapmalarını sağlayacak şekilde hazırlanacaktır.

3. Tüketicilere gereksiz külfet ve maliyetleri olmayan adil, kullanımı kolay, zamanında ve etkin yargı dışı uyuşmazlık çözme ve tazminat mekanizmalarına erişim imkanı sağlayacaktır.

4. Aldatıcı, yanıltıcı, hileli ve haksız beyan, ihmal ve diğer uygulamalarda bulunmayacaklardır.

5. Tüketicilerin i) karmaşık mal hizmet ve piyasalar hakkında bilinçli seçimler yapabilmeleri ii) kararlarının ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerini daha iyi anlayabilmeleri iii) sürdürülebilir tüketimi desteklemeleri için

becerilerinin artırılması amacıyla kendi faaliyetlerine ilişkin alanlarda Tüketici eğitiminin sağlanması için gösterilen çabaları destekleyecektir.

6. Tüketicinin mahremiyetine saygı gösterecek ve topladıkları, sakladıkları, işledikleri ve yayımladıkları kişisel verilerin gizliliğinin sağlanması için gerekli önlemleri alacaktır.

7. Yanıltıcı reklam ve ticari hile gibi aldatıcı pazarlama metotları ile mücadelede, ürün ve hizmetlerin kullanımından, imhasından ve tüketiminden doğabilecek çevreye, kamu sağlık ve güvenliğine yönelik tehditlerin önlenmesi ve azaltılması için Devlet yetkilileriyle tam bir işbirliği içerisinde bulunacaktır.

8. Yukarıdaki prensiplerin uygulanmasında i)korunmasız ve dezavantajlı durumdaki tüketicilerin ihtiyaçları ve ii)e-ticaretin tüketiciler için ortaya çıkardığı özel zorluklar dikkate alınacaktır.

Tüketici Hakları ile İlgili Açıklama

81. Çok Uluslu Şirketler için OECD Rehberinin Tüketici Çıkarları üzerindeki Bölümü OECD Tüketici Politikaları Komitesi ve Mali Piyasalar Komitelerinin yanı sıra Uluslararası Ticaret Odası, Uluslararası Standardizasyon ve Birleşmiş Milletlerin (örneğin, 1999 yılındaki genişletilmiş haliyle Tüketici Politikalarına İlişkin BM Rehberi) çalışmalarından yararlanmaktadır.

82. Anılan Bölüm, tüketici tatmini ve ilgili çıkarların şirketlerin

başarılı çalışmaları için bir temel oluşturduğunu ve aynı zamanda mal ve hizmet tüketici piyasalarının zaman içinde büyük değişiklikler geçirdiğini kabul etmektedir. Düzenleyici reform, daha açık küresel pazarlar, yeni teknolojilerin geliştirilmesi, tüketici hizmetlerinde büyüme tüketicilere daha çok seçenek ve açık rekabetten kaynaklanan diğer faydaları sağlayarak değişimin önemli unsurları konumundadır. Aynı zamanda, değişimin hızı ve pek çok pazarın artarak karmaşıklaşması tüketicilerin mal ve hizmetleri karşılaştırıp değerlendirmesini zorlaştırmıştır. Bundan başka, tüketici demografileri de zaman içinde değişmiş ve sayısı giderek artan yetişkinler kadar çocuklar da giderek artan bir şekilde piyasada önemli güçler haline gelmiştir. Tüketiciler genel olarak daha eğitilmiş olmasına rağmen, hala pek çoğu bugünün karmaşık ve bilgi yoğun piyasalarının gerektirdiği aritmetik ve okuma-yazma becerilerine sahip değildir. Bunun yanı sıra, pek çok tüketici giderek artan bir şekilde ekonomik, sosyal ve çevresel konular gibi pek çok konuda şirketlerin faaliyetleri ve konumlarına ve mal ve hizmet seçimlerinde bunları göz önünde bulundurmaya ilgi duymaktadır.

83. Şirketler, adil iş, pazarlama ve reklamcılık uygulamalarını tatbik etmeye ve ürettikleri ürünlerin kalitesi bakımından güvenilirliğini sağlamaya davet edilmektedir. Bu ilkeler, hem mal hem de hizmetler için geçerlidir.

84. 1. paragraf şirketlerin gerekli sağlık ve güvenlik standartları ve ürünlerinde tüketicilere yeterli sağlık ve güvenlik bilgileri sağlamanın önemini vurgulamaktadır.

85. Bilgilerin ifşasına ilişkin 2. paragraf ise şirketleri tüketicilerin

bilinçli seçim yapmalarını için yeterli derecede bilgilendirmeye davet etmektedir. Bu bilgiler, ürünlere ilişkin finansal risklerle ilgili bilgileri de içerecektir. Bazı durumlarda, şirketler tüketicilerin mal ve hizmetleri doğrudan karşılaştırmalarına olanak verecek şekilde (örneğin, birim fiyatı) yasal olarak bilgi vermeye yükümlüdür. Bu konuda bir mevzuat yoksa, şirketler tüketicilerle ilişkilerinde mal ve hizmetlerin karşılaştırılmasını kolaylaştıracak ve tüketicilerin bir ürünün fiyatını kolayca belirlemelerine izin verecek şekilde bilgi vermeye teşvik edilir. “Yeterli” sayılacak bilginin zaman içinde değişebileceği ve şirketlerin bu değişikliklere duyarlı olması gerektiği de göz önüne alınmalıdır. Şirketlerin yapacağı her bir ürün ya da çevresel iddia yeterli kanıtla ve eğer mümkünse uygun deneylere dayanmalıdır. Tüketicilerin, çevresel konulara ve sürdürülebilir tüketime giderek büyüyen ilgisi göz önüne alındığında, mümkünse ürünlerin çevresel niteliklerine dair bilgi verilmelidir. Bu bilgi ürünlerin enerji verimliliği, geri dönüştürülebilirlik derecesi ve gıda ürünleri söz konusu ise tarım uygulamaları hakkındaki bilgileri içerebilir.

86. İş davranışları, tüketiciler tarafından satın alma kararlarını alırken giderek daha fazla dikkate alınmaktadır. Dolayısıyla, şirketler iş faaliyetleri ile sosyal ve çevresel meseleleri bütünleştirmek, sürdürülebilir tüketimi desteklemek amacıyla buldukları girişimler hakkında bilgi sağlamaya teşvik edilir. Rehberin bilgilerin ifşasına yönelik 3. bölümü bu konuyla ilişkilidir. Burada, şirketler, sosyal, etik ve çevresel politikalarıyla şirketin benimsediği diğer davranış kuralları da dahil olmak üzere, kamuoyuna değer beyanlarını ve iş yönetimi ile ilgili durumlarını açıklamaya ve bu bilgiyi açık bir dille ve tüketicilere hitap eden bir formatta vermeye teşvik edilirler. Bu

konularda bilgi veren şirketlerin sayısındaki artış memnuniyetle karşılanır.

87. 3. paragraf, 2007 Tüketici Anlaşmazlık Çözüm ve Tazmini Hakkındaki 2007 tarihli Tavsiye Kararında kullanılan dili yansıtmaktadır. Tavsiye, tüketici şikayetlerinin ele alınması amacıyla bu alanda sanayinin uygulayabileceği bir dizi eylemi de içeren etkin yaklaşımlar geliştirilmesi için bir çerçeve ortaya koymaktadır. Tüketici anlaşmazlıklarını çözmek üzere pek çok şirketin oluşturduğu mekanizmaların tüketici güvenini ve tatminini arttırdığı da belirtilmektedir. Bu mekanizmalar, taraflar için pahalı, zor ve zaman alıcı olan yasal davalardan daha pratik çözümler sunabilir. Yargı dışı bu mekanizmaların etkili olabilmesi için tüketicilere bu mekanizmaların varlığı konusunda farkındalık kazandırılması gerekmekte olup; taleplerin özellikle sınır ötesi ya da çok boyutlu işlemleri içermesi durumunda tüketicilere şikayetlerin nasıl yapılacağı konusunda rehberlik edilmesi faydalı olacaktır.

88. 4. paragraf, hileli, yanıltıcı ve diğer haksız ticari uygulamalara ilişkindir. Bu uygulamalar, hem tüketiciler hem de şirketler aleyhine olmak üzere piyasaları çarpıtabileceğinden bunlardan uzak durulmalıdır.

89. 5. paragraf, birçok ürün ve piyasanın giderek karmaşıklaşmasından dolayı önem kazanmış olan tüketici eğitimine ilişkindir. Hükümetler, tüketici örgütleri ve birçok şirket bu konunun paylaşılan bir sorumluluk olduğunu ve bu bağlamda önemli rol oynayabileceklerini kabul etmişlerdir. Tüketicilerin, finansal ve diğer alanlardaki karmaşık ürünlerin değerlendirilmesinde

karşılaştıkları sorunlar paydaşların tüketicilerin karar almalarının geliştirilmesine yönelik eğitimin sağlanması için birlikte çalışmasının önemini vurgulamıştır.

90. Kişisel verilere ilişkin 6. Paragraf ise gerek internetin gerekse teknolojik ilerlemelerin etkisiyle şirketler tarafından toplanan kişisel verilerin ve bunların kullanımının giderek artması kişisel verilerin güvenlik ihlalleri de dahil olmak üzere özel hayat ihlallerine karşı korunmasının önemini vurgulamaktadır.

91. 7. paragraf, yanıltıcı pazarlama uygulamalarına karşı daha etkin mücadelede ve bunların önlenmesinde şirketlerin kamu otoriteleriyle birlikte çalışmalarının önemini içermektedir. Aynı zamanda işbirliği çevre, güvenlik ve kamu sağlığına yönelik tehditleri önlemek ve azaltmak için de gereklidir. Bu paragraf, malların tüketimi, kullanımı ve imhası ile ilgili tehditleri de içermekte ve ürünlerin tüm yaşam döngülerini dikkate almanın önemini yansıtmaktadır.

92. 8. paragraf, şirketleri, ürün ve hizmet pazarlaması sırasında korunmasız ve dezavantajlı konumuna düşen tüketicilerin durumlarını dikkate almaya davet etmektedir. Böyle tüketiciler birtakım kişisel özelliklerden ya da durumlardan dolayı (yaş, fiziksel ve ruhsal kapasite, eğitim, gelir, mahrumiyet bölgesinde yaşama ya da dil gibi) bugünün bilgi-yoğun ve küreselleşmiş piyasalarında belli zorluklarla karşılaşabilecek özel tüketicileri ya da özel bir

kategorideki tüketicileri işaret etmektedir. Bu paragraf aynı zamanda küresel piyasalarda mobil ya da diğer formlardaki elektronik ticaretin artan önemini ve faydalarının vurgulamaktadır. Hükümetler, elektronik ticarete de geleneksel ticaret formlarındaki koruma seviyesi kadar tüketicilerin etkin ve şeffaf korunmasının sağlanmasına yönelik çalışmalar yürütmektedir.

IX. Bilim ve Teknoloji

Şirketler;

1. Faaliyette buldukları ülkenin kendi planlarını, bilim ve teknoloji politikalarına uygun olmasını sağlamaya ve yerel ve ulusal yenilikçilik kapasitesinin gelişmesine uygun bir şekilde katkıda bulunmaya çaba gösterecektir.

2. Kendi faaliyetlerini yürütürken, mümkün olduğu ölçüde teknoloji ve teknik bilgilerin transferine ve hızlı yayılmasına izin veren uygulamaları, fikri mülkiyet haklarının korunmasına yeterli özeni göstererek, kabul edecektir.

3. Mümkün olduğu takdirde, ev sahibi ülkede bilim ve teknolojinin gelişmesine yönelik iç piyasa ihtiyacına hitap eden faaliyetlerde bulunacak, ticari gerekleri de göz önünde bulundurarak bilim ve teknoloji çalışmalarında ev sahibi ülke personelini kullanacak ve onların eğitimini teşvik edecektir.

4. Fikri mülkiyet hakları konusunda lisans verirken veya teknoloji transferi yaparken, bunları ev sahibi ülkenin uzun vadeli sürdürülebilir kalkınma planlarına katkıda bulunacak bir şekilde ve makul şart ve hükümler çerçevesinde yapacaktır.

5. Ticari amaçlarla ilişkili olarak, yerel üniversiteler ve kamu araştırma kurumları ile ilişkiler geliştirecek ve yerel sanayi veya sanayi birlikleri ile işbirliği içinde araştırma projelerine katılacaktır.

Bilim ve Teknoloji Hakkında Açıklama

93. Bilgiye dayalı, küreselleşmiş, milli sınırların daha az önemli olduğu ekonomilerde, küçük ve yerel pazara yönelik faaliyet gösteren işletmeler için üstün teknolojiye erişim ve teknolojinin kullanımı, şirketin performansının artırılması açısından önemlidir. Söz konusu erişim, sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde, üretkenliğin ve istihdamın artmasını da içeren teknolojik gelişmenin, ekonomideki etkilerinin görülebilmesi açısından da önem arz etmektedir. Sınır ötesi teknoloji transferinde, çok uluslu teşebbüsler ana kanal konumundadır. Yeni teknolojilerin yerli teşebbüs ve kuruluşlar tarafından üretilmesi, yayılması ve hatta kullanılmasına olanak sağlanması yoluyla ev sahibi ülkelerin ulusal teknolojik ilerleme kapasitelerine katkıda bulunmaktadır. Çok uluslu şirketlerin faaliyetleri, ulusal teknolojik ilerleme sistemleri ile entegre olduğunda bu durum, ev sahibi ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişmelerinin güçlenmesine yardımcı olabilir. Böylece, ev sahibi ülkenin dinamik yenileşme sistemindeki gelişme, çok uluslu şirketlerin ticaret imkânlarını artırır.

94. Bu bağlamda, rehberin bu bölümü, ekonomik fizibilite ve rekabet koşulları çerçevesinde, çok uluslu şirketlerin AR-GE çalışmalarının sonuçlarını, faaliyette buldukları ülkeler ile paylaşmaları ve o ülkelerin ulusal teknolojik yenilik kapasitelerinin artırılmasını teşvik etmektedir. Yeni teknoloji ürünü malların ticarileştirilmesi, ilgili lisans verme, teknik ve yetenekli insan istihdamı ve eğitimi ile araştırma-geliştirme ortak girişimlerinin gelişmesi teknolojik yayılmanın güçlendirilmesi kapsamındadır. Teknolojinin satılması veya lisans olarak verilmesi sırasında,

çok uluslu şirketler sadece pazarlık edilen şartların makul olmasını değil, aynı zamanda yatırımın yapıldığı ülke ve kendi ülkelerindeki teknolojinin uzun dönemli kalkınma üzerindeki etkileri ile, çevresel ve diğer etkilerini de düşünmek isteyebilir. Çok uluslu şirketler faaliyetlerinde, uluslararası iştiraklerinin ve taşeronlarının da yenilik kapasitelerinin oluşturulmasını ve geliştirilmesini sağlayabilir. Buna ilave olarak, çok uluslu şirketler, hem fiziki, hem de kurumsal, yerel, bilimsel ve teknolojik altyapının önemine dikkat çekebilir. Bu anlamda, çok uluslu şirketler, ev sahibi ülke hükümetleri tarafından gerçekleştirilecek dinamik teknolojik ilerleme sistemine ilişkin politika çerçevesinin oluşturulmasına katkıda bulunabilir.

.....

X. Rekabet

Şirketler;

1. Faaliyetlerini, mevcut rekabet kanun ve düzenlemeleri çerçevesinde, faaliyetlerinin rekabet karşıtı etkiler yaratabileceği durumlardaki rekabet kanunlarını da göz önüne alarak yürütecektir.

2. Rakipleri ile aşağıda sayılan amaçları gerçekleştirmek için yapılacak anlaşmalar da dahil olmak üzere, rekabet karşıtı anlaşmaların yapılmasından veya uygulanmasından uzak duracaktır:

a) Fiyatları belirlemek,

b) İhalelerde danışıklı teklif vermek,

c) Üretim kısıtlamaları ve kotaları koymak,

d) Müşterileri, tedarikçileri, bölgeleri veya ticari hatları ayırarak piyasaları bölmek veya paylaşmak.

3. Rekabeti denetleyici otoriteler ile, mevcut kanun ve gerekli güvenceler çerçevesinde, bilgi taleplerinin mümkün olduğu ölçüde zamanında ve tam bir şekilde yanıtlanması, uygun olması durumunda gizliliğin kaldırılması gibi mevcut enstrümanların kullanımının gözden geçirilmesi, denetleyici otoriteler arasında etkin ve etkili işbirliğinin desteklenmesi yoluyla işbirliği yapacaktır.

4. Mevcut rekabet kanunları ve düzenlemelerine uyumun önemi konusunda çalışanlarda farkındalık yaratılmasını ve özellikle şirketin üst yönetim kademesinin rekabetle ilgili konularda eğitilmesini sağlayacaktır.

Rekabet Hakkında Açıklama

95. Bu tavsiyeler, rekabet kanunu ve düzenlemelerinin hem yerli hem de uluslararası piyasaların etkin işleyişindeki önemini vurgulamakta ve yerli ve çok uluslu şirketlerin bu kanun ve düzenlemelere uyumunun önemini teyit etmektedir. Ayrıca, tavsiyeler, bütün işletmelerin rekabet kanunlarının kapsamı, getirdikleri çözümler ve yaptırımları hususundaki gelişmelerden haberdar olmasını sağlamak amacını gütmektedir. "Rekabet" kanunu tanımı, antitröst ve antitekel kanunları dahil (a) rekabeti bozucu anlaşmalar, (b) pazar gücünü ya da hakim durumu kötüye kullanmak (c) etkin performans dışındaki araçlarla pazar gücü ve pazar hakimiyeti elde etmek ya da (d) rekabetin önemli oranda azaltılması ya da etkin rekabetin engellenmesi sonucunu doğuran birleşme ve devralmaları yasaklayan yasalar için kullanılmaktadır.

96. Genel olarak, rekabet kanun ve politikaları (a) açık kartelleri (b) rekabet e aykırı olabilecek diğer anlaşmaları (c) hakim durumu ya da pazar gücünü istismar eden ya da genişleten eylemleri ve (d) rekabete aykırı birleşme ve devralmaları yasaklamaktadır. 1998 tarihli OECD Konseyinin Kartellere Karşı Etkin Bir Mekanizmaya Yönelik Tavsiyesi'nin [C(98)35/Nihai] (a) maddesinde belirtilen rekabete aykırı anlaşmalar açık kartelleri ifade etmektedir, ancak Öneri üye ülkelerin, kanunlarında istisnalarındaki farklılıklar ya da yasak olabilecek bir faaliyet için istisna ya da izin veren hükümlerde dahil olmak üzere kanunlarındaki farklılıkları da göz önüne almıştır. Rehberdeki tavsiyeler, teşebbüslerin var olan bu tür yasal istisna ya da hükümlerden faydalanmaması gerektiği şeklinde

yorumlanmamalıdır. Madde (b) ve (c)'deki kategoriler daha genel bir özellik arz etmektedir çünkü diğer anlaşma şekillerinin ve tek taraflı eylemlerin etkileri daha belirsizdir ve neyin rekabete aykırı olduğu konusunda daha az bir fikir birliği vardır.

97. Rekabet politikasının amacı, mal ve hizmetlerin içeriği/niteliği, kalitesi ve bedelinin pazar güçleri tarafından belirlendiği pazar şartlarını destekleyerek refah ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmaktır. Tüketicilere ve ekonomiye fayda sağlamasının yanında, rekabete dayalı ekonomi, ayrıca, tüketici talebine etkin bir şekilde cevap veren işletmeleri ödüllendirir. İşletmeler bu sürece hükümetler piyasa etkinliğini azaltabilecek ya da pazarın rekabet düzeyini etkileyebilecek kanun ve politikaları ele aldıklarında bilgi ve tavsiye sunarak katkı sağlayabilir.

98. İşletmeler, rekabet kanunlarının çıkarılmasına devam edileceğinin farkında olmalıdır. Bu kanunların, yurt dışında gerçekleştirilen rekabetçi olmayan faaliyetlerin yerli tüketiciler üzerinde zararlı etkisi varsa, o faaliyetleri yasaklaması uygulaması da giderek yaygınlaşmaktadır. Ayrıca, sınır ötesi ticaret ve yatırımlar, bir ülkede yapılan rekabete aykırı bir uygulamanın başka ülkelerde de zararlı etkiler doğurmasını olası hale getirmiştir. İşletmeler bu nedenle, hem faaliyette buldukları ülkelerin kanunlarını hem de faaliyetlerinin etkisinin hissedilebileceği diğer tüm ülkelerdeki kanunları dikkate almalıdır.

99. Son olarak, şirketler, rekabet otoritelerinin rekabet karşıtı

eylemlerin araştırılmasında daha fazla ve derin bir işbirliği içinde olduklarını anlamalıdır.³ Bazı hükümetlerin rekabet otoriteleri aynı faaliyeti incelerken, işletmelerin otoriteler arasındaki işbirliğini kolaylaştırması tutarlı ve doğru karar almayı teşvik ederken, aynı zamanda da hükümetler ve işletmeler için maliyet avantajının sağlanmasına izin vermektedir.

³ Daha fazla bilgi için: Uluslararası Ticareti Etkileyen Rekabet Karşıtı Uygulamalarda ilgili üye ülkelerin İşbirliği Hakkında Konsey Tavsiyesi, [C(95)I30/Nihai]; Konseyin Birleşme Değerlendirme Tavsiyesi, C(2005)34.

XI. Vergilendirme

1. Şirketlerin, vergi ödeme yükümlülüklerini zamanında yerine getirerek ev sahibi ülkelerin kamu finansmanına katkıda bulunmaları önemlidir. Şirketler, özellikle faaliyette buldukları ülkelerin vergi kanun ve düzenlemelerinin lafzına ve ruhuna riayet etmelidir. Kanunun ruhuna riayet etmek yasama organının amacını anlamak ve uymak anlamına gelmektedir. Buna istinaden yapılacak bir yorum, bir şirketin yasal olarak gerekenden fazla ödeme yapmasını gerektirmez. Vergi uyumu, transfer fiyatlandırması uygulamaları konusunda piyasada geçerli olan fiyatlara uygunluk sağlanması ve faaliyetlerine ilişkin vergilerin doğru belirlenmesi amacıyla yapılacak değerlendirmelere ilişkin veya kanun ile gerekli tutulmuş bilgilerin ilgili mercilere zamanında iletilmesi gibi tedbirleri kapsamaktadır.

2. Şirketler, vergi yönetimi ve vergi uyumuna gözetim ve kapsamlı risk yönetim sistemlerinin önemli unsurları olarak tabii tutulmalıdır. Özellikle şirket kurulları vergiyle ilgili finansal, düzenleyici ve itibara ilişkin risklerin tam olarak tespit edilmesi ve değerlendirilmesini sağlayacak şekilde vergi risk yönetim stratejileri benimsemelidir.

Vergilendirme Hakkında Açıklama

100. Vergilendirme alanında kurumsal vatandaşlık, şirketlerin faaliyet gösterdikleri ülkelerdeki vergi yasa ve düzenlemelerin lafzı ve ruhuna uymasını, otoritelerle işbirliği içinde olmayı ve ilgili veya kanunun gerekli

kıldığı bilgilerin otoritelere sağlamasını ifade etmektedir. Bir şirket yasama organının amacını tespit etmeye ve bu vergi kurallarını bu amaca uyumlu olacak şekilde yasal dil ve ilgili çağdaş yasama tarihi ışığında yorumlaya yönelik gereken adımları atarak, vergi kanun ve düzenlemelerinin ruhuna uyabilir. İşlemler, özel bir mevzuat mevcut olmadıkça, esas ekonomik sonuçlarla uyumlu olmayan vergi sonuçları doğacak şekilde tesis edilmelidir. Böyle bir durumda, şirket işlemin yasama organının amacı ile çelişmeyen vergi sonucu verecek şekilde makul derecede tesis edildiğine inanmalıdır.

101. Vergi uyumu aynı zamanda vergi otoriteleri ile işbirliği ve vergi kanununun etkili ve adil bir şekilde uygulanması için otoritelerin gerekli gördüğü bilgilerin sağlanmasını da kapsamaktadır. Böyle bir işbirliği, yetkili merciden, vergi anlaşması hükümlerine veya bilgi değişimi anlaşmasına uygun olarak gelen bilgi taleplerini, zamanında ve eksiksiz bir şekilde karşılamayı kapsamalıdır. Fakat, bilgi sağlama taahhüdü sınırsız değildir. Özellikle, Rehber sunulması gereken bilgi ve bu bilginin yürürlükteki vergi kanunlarının uygulamalarıyla ilgisi arasında bağlantı kurmaktadır. Rehber, yürürlükteki vergi kanunlarına uymaya çalışan işletmelerin üzerindeki yükü dengeleme ihtiyacını ve vergi otoritelerinin vergi kanunlarını uygulamak için gerek duyduğu doğru bilgiye eksiksiz ve zamanında erişim ihtiyacını gözetir.

102. Şirketlerin işbirliği, şeffaflık ve vergi uyumu taahhütleri risk yönetim sistemleri, yapıları ve politikalarına yansıtılmalıdır. Şirketin kurumsal tüzel yapı halini alması durumunda, şirket kurulları vergi risklerini çeşitli yollarla gözetme konumundadır. Örneğin, idarenin faaliyetlerinin

yönetim kurulunun vergi riski konusundaki görüşleri ile uyumlu olabilmesi için şirket kurulları, hem proaktif olarak uygun vergi politikası prensipleri geliştirmeli hem de iç vergi denetim sistemi kurmalıdır. Kurul tüm olası önemli vergi riskleri hakkında bilgilendirilmeli ve iç vergi denetiminin icrasından ve bunları kurula rapor etmekten sorumlu olan bir görevlendirme yapılmalıdır. Vergiyi de içeren kapsamlı bir risk yönetim stratejisi şirkete sadece iyi bir kurumsal yurttaş olarak davranmasını sağlamayacak, aynı zamanda temel finansal, mevzuat ve itibar risklerinden de kaçınmasını sağlayarak vergi riskini etkili bir şekilde yönetmesine imkan verecektir.

103. Bir ülkedeki çok uluslu şirket grubu üyesinin diğer ülkelerdeki aynı çok uluslu şirket grubu üyeleri ile çok yoğun ekonomik ilişkileri olabilir. Bu ilişkiler tarafların her birinin vergi yükümlülüğünü etkileyebilir. Bu nedenle, vergi idareleri bu ilişkileri değerlendirebilmek ve kendi yetki alanındaki çok uluslu şirket grubu üyesinin vergi yükümlülüğünü belirleyebilmek için kendi yetki alanı dışındaki bilgilere ihtiyaç duyabilir. Yine, sağlanacak bilgi, çok uluslu şirket grubu üyelerinin vergi yükümlülüğünü doğru şekilde belirleyebilmek için bu ekonomik ilişkilerin değerlendirilmesinde uygun olan veya kanunun gerektirdiği bilgiyle sınırlı olacaktır. Çok uluslu şirketler bu bilginin sağlanması konusunda işbirliği yapmalıdır.

104. Transfer fiyatlandırması, kurumsal yurttaşlık ve vergilendirme için özellikle önemli bir unsurdur. Küresel ticarete ve sınır ötesi doğrudan yatırımdaki ciddi artış (ve bu ticaret ve yatırımda çok uluslu şirketlerin önemli

bir görev üstlenmesi) transfer fiyatlandırmasının çok uluslu şirket grubu üyelerinin vergi yükümlülüklerinin belirlenmesinde önemli bir belirleyicisi olduğu anlamına gelmektedir. Çünkü çok uluslu şirketlerin faaliyet gösterdiği ülkeler arasında vergi matrahının bölünmesini önemli ölçüde etkilemektedir. Hem OECD Model Vergi Anlaşması hem de BM Gelişmekte Olan ve Gelişmiş Ülkeler Arasındaki Çifte Vergilendirme Model Anlaşmasında yer alan emsallere uygunluk ilkesi, bağlı ortaklıklar arasındaki karları düzenleyen için uluslararası kabul görmüş bir standarttır. Emsallere uygunluk ilkesinin uygulaması, kar ve zararların uygun olmayan biçimde yansıtılmasını engellemekte ve çifte vergilendirme riskini asgariye indirmektedir. Söz konusu ilkenin, çok uluslu şirketlerin vergi otoriteleri ile işbirliği içinde olmasını ve onlar veya ilgili organları tarafından yürütülen uluslararası işlemler için kabul edilen transfer fiyatlandırması metodunun seçilmesinde ilgili olan veya kanunun gerektirdiği tüm bilgiyi sağlamalarını gerektirir. Transfer fiyatlandırmasının, hem çok uluslu şirketler hem de vergi idareleri için emsallere uygunluk ilkesini yeterince yansıtmadığının belirlenmesinin zor olduğu ve uygulamasının tam bilimsel olmadığı kabul edilmektedir.

105. OECD Mali İşler Komitesi, transfer fiyatlandırmasının emsallere uygunluk ilkesini yansıtmamasını sağlamak üzere öneriler geliştirmek için devam eden çalışmaları üstlenmektedir. Komite çalışmalarını, OECD Konseyinin Bağlı Şirketler Arasındaki Transfer Fiyatlandırmasının Belirlenmesi Tavsiyelerine de konu olan 1995 tarihinde yayınlanmış Çok Uluslu Şirketler ve Vergi Yönetimi İçin OECD Transfer Fiyatlandırma

Rehberinde (OECD Transfer Fiyatlandırma Rehberi) sonuçlandırmıştır. (Çok uluslu şirketler grubu üyeleri bağlı ortaklıklar tanımı içinde yer almaktadır.) OECD Transfer Fiyatlama Rehberi ve bu Konsey Tavsiyeleri küresel ekonomide yaşanan değişimleri ve transfer fiyatlaması ile ilgilenen vergi yönetimleri ile vergi mükelleflerinin tecrübelerini yansıtmak için düzenli olarak güncellenmektedir. Vergi anlaşmasına göre ev sahibi Devletin vergilendirme haklarını belirleme amacıyla emsallere uygunluk ilkesinin daimi işyerinin karına uygulanması 2008’de kabul edilen OECD Konsey Tavsiyelerinin bir konuları arasında yer almaktadır.

106. OECD Transfer Fiyatlandırması Rehberi, emsallere uygunluk ilkesinin bağlı ortaklıkların transfer fiyatlandırması değerlendirmesinde uygulanmasına odaklanmaktadır. OECD Transfer Fiyatlandırması Rehberi, transfer fiyatlandırma sorunlarına karşılıklı tatmin eden çözümler göstererek, vergi idareleri arasındaki ve vergi idareleri ile çok uluslu şirketler arasındaki anlaşmazlıkları azaltmayı ve maliyeti yüksek davalardan kaçınmayı sağlayarak, (OECD üyesi olan ve olmayan ülkelerin) vergi idarelerine ve çok uluslu şirketlere yardımcı olma amacı gütmektedir. Çok uluslu şirketlerin belirledikleri transfer fiyatlandırmasının emsallere uygunluk ilkesini yansıttığını sağlamak amacıyla OECD Transfer Fiyatlaması Rehberini ilave ve değişiklikleri³ ile birlikte izlemeleri desteklenmelidir.

³ Katılımcı olmayan ülke Brezilya, OECD Transfer Fiyatlama Rehberini kendi yetki alanında uygulamamakta ve dolayısıyla, bu ülkenin mevzuatında yer alan vergi yükümlülükleri ışığında, bu ülkedeki faaliyetlerinden kaynaklanan vergilendirilebilir gelirin belirlenmesi amacıyla çok uluslu şirketler tarafından Rehberi kılavuz olarak kullanılmamaktadır. Bir diğer katılımcı olmayan ülke Arjantin ise OECD Transfer

OECD Çokuluslu Şirketler Rehberi Konsey Kararı Değişikliği
[C(2000)96/FINAL]

Konsey,

14 Aralık 1960 tarihli OECD Konvansiyonuna riayet ederek;

Katılımcı ülkelerin (“katılımcı ülkeler”) hükümetlerince ortak olarak Çok Uluslu Şirketler Rehberine (“Rehber”) uyulmasını, kendi ülkelerinde ya da kendi ülkeleri merkez olmak üzere faaliyette bulunan çok uluslu şirketlere tavsiye eden OECD Uluslararası Yatırımlar ve Çok Uluslu Şirketler Deklarasyonuna (“Deklarasyon”) riayet ederek;

Çok uluslu şirketlerin faaliyetlerinin dünyanın her tarafına yayılmış olması dolayısıyla Deklarasyon ile ilgili konulardaki uluslararası işbirliğinin bütün ülkelerle yapılması gerektiğini kabul ederek;

Uluslararası Yatırımlar ve Çok Uluslu Şirketler Komitesi Talimatlarına, bilhassa [C/M (95) 21] ile değişen [C (84) 171 (son)] Deklarasyona karşı sorumluluklarına riayet ederek;

1976 Deklarasyonunun Birinci İnceleme Raporunu [C (79) 102 (son)], Deklarasyonun İkinci İnceleme Raporunu [C/ MIN (84) 5 (son)], Deklarasyonun 1991 yılı İnceleme Raporunu [DAFFE / IME (91) 23] ve Rehberin 2000 Yılı İncelemesi Raporunu [C/(2000) 96] göz önüne alarak;

Fiyatlama Rehberinin kendi yetki alanı içinde zorunlu olmadığını vurgulamaktadır.

1991yılı Haziran ayında [C/MIN (91) 7/ANNI] ile değiştirilmiş ve 27 Haziran 2000 tarihinde [C(2000)96/son] ile yürürlükten kaldırılmış olan, Konseyin Haziran 1984 tarihli İkinci Revize Kararına [C(84) 90] riayet ederek;

Rehberin kapsadığı konuları içeren istişareler ile yöntemleri geliştirmeye ve Rehberin etkinliğini teşvik etmeye arzulu olduğunu düşünerek;

Uluslararası Yatırımlar ve Çok Uluslu Şirketler Komitesinin teklifi üzerine,

aşağıdakilere karar verir:

I. Ulusal Temas Noktaları

1.Katılımcı ülkeler Rehberin etkinliğini artırmak amacıyla, tanıtım faaliyetlerini üstlenerek, bilgi taleplerine cevap vererek ve belirli durumlarda Rehberin uygulanmasına ilişkin doğabilecek sorunların çözümüne katkı sağlayarak, ekteki uygulama esaslarının da dikkate alınmasıyla, Ulusal Temas Noktalarını kuracaktır. İş dünyası, çalışan organizasyonları, sivil toplum kuruluşları ve diğer ilgili taraflar böyle imkânların varlığından haberdar edilecektir.

2.İhtiyaç duyulması durumunda çeşitli ülkelerdeki Ulusal Temas Noktaları, faaliyetleriyle ilgili Rehberin kapsadığı herhangi bir konuda

işbirliği yapacaklardır. Genel yöntem olarak, ulusal düzeydeki müzakereler, diğer Ulusal Temas Noktaları ile temasa geçilmeden önce başlatılacaktır.

3. Ulusal Temas Noktaları tecrübelerini paylaşmak için düzenli olarak toplanacak ve Uluslararası Yatırımlar ve Çok Uluslu Şirketler Komitesine rapor sunacaktır.

4. Katılımcı ülkeler, iç bütçe önceliklerini ve uygulamalarını dikkate alarak, Ulusal Temas Noktalarının sorumluluklarını etkin bir şekilde yerine getirebilmeleri için insan kaynaklarını ve finansal kaynaklarını Ulusal Temas Noktalarına sunacaktır.

II- Uluslararası Yatırımlar ve Çokuluslu Şirketler Komitesi

1. Uluslararası Yatırımlar ve Çok Uluslu Şirketler Komitesi (Komite) düzenli olarak veya katılımcı bir ülkenin talep etmesi durumunda, Rehberin kapsamındaki konular ve uygulamalardan kazanılan tecrübeler üzerinde görüş alışverişi yapılmasını sağlayacaktır.

2. Komite, OECD Watch, OECD İş Dünyası Danışma Komitesi (BIAC), ve OECD İşçi Sendikaları Danışma Komitesini (TUAC) (“İstişare Organları”) ve diğer uluslararası ortakları Rehber tarafından kapsanan konularda görüşlerini ifade etmek üzere düzenli bir şekilde davet edecektir. Buna ilaveten, talep edildiği takdirde, bu sorunlar üzerinde bahsi geçen kuruluşlarla görüş alışverişi yapılabilir.

3. Komite katılımcı olmayan ülkelerle de Rehberin kapsadığı konularla ilgili olarak Rehber çerçevesinde dünya genelinde sorumlu iş yönetimini teşvik etmek ve eşit şartlar oluşturmak için sıkı bağlar kurmalıdır.

4. Komite, Rehberin açıklanmasından sorumlu olacaktır. Açıklama talebine yol açan belirli bir durum yaşayan taraflara sözlü veya yazılı olarak görüşlerini ifade etme imkânı verilecektir. Ancak, Komite şirketlerin yönetimi konusunda karar vermeyecektir.

5. Komite, Rehberin etkinliğinin ve Ulusal Temas Noktalarının fonksiyonel denkliğinin artırılması amacıyla Ulusal Temas Noktalarının faaliyetlerine yönelik görüş alışverişinde bulunacaktır.

6. Komite, Rehberin etkin olarak işlemesi için sorumlulukların yerine getirilmesinde ekteki Uygulama Esaslarını dikkate alacaktır.

7. Komite, Rehber kapsamındaki konularda düzenli olarak Konseye rapor verecektir. Raporda Komite, Ulusal Temas Noktalarının raporları ile danışma organları, OECD Watch, diğer uluslararası ortaklar ve uygun olduğu takdirde katılımcı olmayan ülkeler tarafından ifade edilen görüşleri dikkate alacaktır.

8. Komite Ulusal Temas Noktaları ile işbirliği içerisinde Rehberde yer alan esas ve ilkelere şirketler tarafından etkili uyumu teşvik eden ileriye dönük bir gündem takip etmelidir. Komite, Rehber çerçevesinde çok uluslu

şirketlerin sürdürülebilir kalkınmayı başarmaları amacıyla ve ekonomik, çevresel ve sosyal gelişmeye yapabilecekleri olumlu katkıyı teşvik etmek amacıyla belirli ürünler, bölgeler, sektörler veya endüstrilerle ilgili negatif etki risklerini tespit etmelerine ve çözmelerine yardımcı olmak için özellikle, danışma organları, OECD Watch, diğer uluslararası ortaklar ve diğer ilgili taraflar ile işbirliği fırsatlarını araştırmalıdır.

III- Kararın Gözden Geçirilmesi

Bu Karar periyodik olarak gözden geçirilecektir. Komite bu amaçla öneriler hazırlayacaktır.

UYGULAMA ESASLARI (Procedural Guidance)

I- Ulusal Temas Noktaları

Ulusal Temas Noktalarının (UTN) rolü Rehberin etkinliğini arttırmaktır. UTN'ler, işlevsel denklik amacını gerçekleştirmek üzere görünürlük, erişilebilirlik, şeffaflık ve hesap verebilirlik ana kriterlerine uygun çalışacaktır.

A- Kurumsal Düzenlemeler

Katılımcı ülkeler, işlevsel denklik amacına uygun olarak ve Rehberin etkinliğini arttırmak üzere, iş dünyası, sendikalar, diğer hükümet dışı

kuruluşlar ve ilgili diğer taraflar dahil olmak üzere, sosyal ortakların aktif desteğini alarak kendi UTN'lerini organize etmek esnekliğine sahiptir.

Buna göre, UTN'ler:

1. Rehber kapsamında yer alan çok sayıda mevzuu ele almak üzere etkin bir temel sağlayacak şekilde ve UTN'ye katılımcı ülkeye karşı makul seviyede bir sorumluluk getirirken, aynı zamanda tarafsız bir şekilde faaliyette bulunmasına imkan verecek şekilde oluşturulacak ve organize edilecektir.

2. Bu amacı gerçekleştirmek üzere farklı şekillerde organize olabilir. UTN, bir bakanlık temsilcisinden ya da daha çok sayıdaki bakanlık temsilcilerinden oluşabilir, kıdemli bir kamu görevlisi ya da kıdemli bir kamu görevlisi tarafından yönetilen bir devlet kurumu, bakanlar arası çalışma grubundan ya da bağımsız uzmanlardan oluşan bir gruptan olabilir. İş dünyasının, sendikaların ve diğer hükümet dışı kuruluşların temsilcileri de dahil edilebilir.

3. Rehberin etkinliğine katkıda bulunabilecek iş dünyası, sendikalar ve ilgili diğer tarafların temsilcileri ile ilişkiler geliştirecek ve bu ilişkileri sürdürecektir.

B- Bilgi Verme ve Tanıtım

Ulusal Temas Noktaları;

1. On-line bilgi paylaşımı dahil olmak üzere, ulusal dillerde ve uygun

araçlarla, Rehberin tanıtımını sağlayacak ve Rehberi erişilebilir hale getirecektir. Potansiyel yatırımcılar (ülkeye gelen ve ülkeden çıkan) Rehber hakkında uygun bir şekilde bilgilendirilecektir.

2. Rehber ve Rehberin uygulama esasları hakkında, gerekirse iş dünyası, sendikalar, diğer hükümet dışı kuruluşlar ile ilgili kamu kesimi ile işbirliği yaparak, farkındalık yaratacaktır.

3. Rehber hakkında:

a) Diğer Ulusal Temas Noktalarından,

b) İş dünyası, sendikalar, resmi olmayan diğer kuruluşlar ile kamuoyundan,

c) Katılımcı olmayan ülkelerin hükümetlerinden gelen sorulara yanıt verecektir.

C- Özel Durumlarda Uygulama

Ulusal Temas Noktası, spesifik durumlarda Rehberin uygulanmasına ilişkin ortaya çıkan sorunların çözümüne tarafsız, öngörülebilir, adil ve Rehberde yer alan prensip ve standartlarla uyumlu bir şekilde katkıda bulunacaktır. UTN bir tartışma platformu oluşturacak ve etkin, zamanında ve yasalara uygun olarak gündeme getirilen sorunlara çözüm bulunması için, iş dünyasına, sendikalara, hükümet dışı kuruluşlara ve ilgili diğer taraflara destek olacaktır. Bu desteğin sağlanmasında, UTN:

1. İleri sürülen sorunların daha fazla incelemeyi gerektirip gerektirmediği konusunda ilk değerlendirmeyi yapacak ve sürece dahil olan taraflara yanıt verecektir.

2. İleri sürülen sorunların daha fazla incelemeyi gerektirmesi durumunda, meseleleri çözmek üzere ilgili taraflara “aracılık” (good offices) önerecektir. Bu amaçla, Ulusal Temas Noktaları taraflara yardım etmek üzere görüşmelerde bulunacak ve gerektiğinde:

a) İlgili kurumların ve/veya iş dünyası temsilcilerinin, sendikaların, diğer hükümet dışı kuruluşların ve konuyla ilgili uzmanların görüşlerine başvuracaktır.

b) İlgili diğer ülke veya ülkelerdeki UTN'lere danışacaktır.

c) Spesifik durumlarda Rehberin yorumlanmasında tereddüt bulunması halinde, Yatırım Komitesinin yönlendirmesine başvuracaktır.

d) Tarafların kabul etmesi halinde, sorunların çözümünde yardım etmek üzere, uzlaştırma ve arabuluculuk gibi karşılıklı anlaşmaya bağlı ve ihtilaf getirmeyen yöntemlerin kullanılmasını önerecek ve bu yöntemlere erişimi kolaylaştıracaktır.

3. Yöntemlerin sonlandırılması aşamasında ve ilgili taraflarla görüştükten sonra, hassas iş bilgilerinin ve diğer paydaş bilgilerinin korunması gereksinimi dikkate alarak, yöntemlerin sonuçlarını kamuoyuna sunmak üzere aşağıdaki beyanatlara yayımlayacaktır:

a) **UTN'nin ileri sürülen meselelerin ilave inceleme gerektirmediğine karar vermesi halinde yapılacak açıklama:** Bu açıklama, en azından ileri sürülen meseleleri ve UTN kararının gerekçelerini tanımlamalıdır.

b) **UTN'nin ileri sürülen meselelerde anlaşmaya varılması halinde yayımlanacak rapor:** Rapor en azından, ileri sürülen meseleleri, taraflara yardım ederken UTN'nin yürüttüğü yöntemleri ve anlaşmaya ne zaman varıldığına dair bilgileri tanımlamalıdır. Anlaşmanın içeriği hakkında bilgi sadece ilgili taraflarca uygun görüldüğü ölçüde rapora dahil edilecektir.

c) **Anlaşmaya varılamaması halinde veya taraflardan birinin yöntemlere katılım sağlamadaki gönülsüzlüğü halinde yapılacak açıklama:** Bu açıklama en azından ileri sürülen meseleleri, UTN'nin ileri sürülen meselelerle ilgili olarak neden ilave incelemeye gereksinim duyduğunu ve taraflara yardımcı olmada UTN'nin başlattığı yöntemleri içermelidir. UTN, uygun şekilde, Rehberin uygulanması ile ilgili önerilerde “açıklama” da bulunacaktır. Uygun olması halinde, açıklama aynı zamanda anlaşmaya varılamamasının nedenlerini de içerebilir.

UTN spesifik durum yöntemlerinin sonuçları hakkında Yatırım Komitesini zamanında bilgilendirecektir.

4. İleri sürülen meselelerin çözümünü kolaylaştırmak üzere, hassas iş bilgileri ile diğer bilgileri ve spesifik duruma dahil olan diğer paydaşların menfaatlerini korumak üzere gerekli adımları atacaktır. 2 numaralı paragrafta

yer alan yöntemleri uygularken davanın gizliliği sağlanacaktır. Yöntemlerin tamamlanması aşamasında, sürece dahil tarafların ileri sürülen meselelerin çözümünde uzlaşmaya varamamaları halinde, taraflar bu meseleler hakkında görüşme yapabilir. Bununla birlikte, sürece dahil olan bir başka taraf dava sürecinde sağlanan bilgi ve görüşler, diğer tarafın açıklamayı onaylamaması veya ulusal hukuk hükümlerine aykırı olması dahil olması halinde gizli tutulacaktır.

5. Meselelerin katılımcı olmayan ülkelerde ileri sürülmesi halinde, bu meseleleri benimsemek üzere gerekli adımları atacak, ilgili durumlarda ve uygulanabilir olduğu hallerde bu yöntemleri izleyecektir.

D- Raporlama

1. Her bir UTN, Yatırım Komitesine yıllık rapor sunacaktır.

2. Raporlar, spesifik durumlardaki faaliyetlerin uygulanmasını da içerecek şekilde, UTN faaliyetlerinin mahiyeti ve sonuçları hakkında bilgi içerecektir.

II- Yatırım Komitesi

1. Spesifik durumlarda Rehberin yorumlanmasında tereddüt bulunması durumu da dahil olmak üzere Komite, UTN'lerin faaliyetlerini yürütmelerine ilişkin yardım taleplerini dikkate alacaktır.

2. Komite Rehberin etkinliğini artırmak ve UTN'lerin fonksiyonel dengelerini teşvik etmek amacıyla:

a) UTN'lerin raporlarını değerlendirecektir.

b) UTN'nin spesifik sorunların ele alınması ile ilgili sorumluluklarını yerine getirip getirmediği hususunda, katılımcı bir ülkenin, danışman bir kuruluşun ya da OECD Gözetim Komitesinin başvurularını değerlendirecektir.

c) Katılımcı bir ülkenin, danışman bir kuruluşun ya da OECD Gözetim Komitesinin UTN'lerin belirli sorunlar karşısında Rehberi doğru bir şekilde yorumlayıp yorumlamadıkları konusunda başvuruda bulunması halinde bir açıklama yayınlamayı değerlendirecektir.

d) UTN'lerin işleyişi ve Rehberin etkin bir şekilde uygulanmasını iyileştirmek üzere gerektiğinde önerilerde bulunacaktır.

e) Uluslararası taraflarla işbirliğinde bulunacaktır.

f) Rehberin kapsadığı konular ve uygulamalar hakkında katılımcı olmayan ülkeler ile yakından ilişkiler kuracaktır.

3. Komite, Rehberle ilgili herhangi bir meselede uzmanlara

başvurabilir ve uzman tavsiyelerini dikkate alabilir. Bu amaçla, Komite bir sonraki aşamada izlenecek uygun yöntemlere karar verecektir.

4. Komite sorumluluklarını etkin bir şekilde ve zamanında yerine getirecektir.

5. Görevlerini yerine getirirken Komite'ye OECD Sekretaryası tarafından destek verilecektir. OECD Sekretaryası, Yatırım Komitesinin genel yönlendirmesi altında, Örgütün Çalışma ve Bütçe Programına konu olan ve aşağıda yer alan görevleri yerine getirecektir:

a) Rehberin tanıtımı ve uygulanması hakkında soruları bulunan UTN'lere merkezi bilgi noktası olarak hizmet vermek;

b) Spesifik durumlarda Rehberin uygulanması ve UTN'lerin tanıtım faaliyetleri ile ilgili yeni uygulamalar ve son gelişmeler hakkında bilgi toplamak ve bunları kamuoyu ile paylaşmak; Sekretarya belli durumlarla ilgili güncel veri tabanının kurulumunu ve devamını destekleyecek ve spesifik durumlarda düzenli analizler yürütecek birleştirilmiş raporlama formatları geliştirecektir.

c) Uzlaştırma ve arabuluculuğun kullanımı ve tanıtım faaliyetleri gibi Rehberdeki yöntemlerin uygulanması hakkında özellikle yeni katılımcı ülkelerin UTN'leri için gönüllü "akran değerlendirme" (peer-evaluation), kapasite oluşturma ve eğitim gibi akran öğrenme faaliyetlerini kolaylaştırmak;

d) Uygun durumlarda, UTN'ler arasındaki işbirliğini kolaylaştırmak;

e) İlgili uluslararası forum ve toplantılarda Rehberin tanıtımını yapmak ve UTN'lere ve Komiteye katılımcı olmayan ülkeler arasında Rehber'in farkındalığın artırılması çalışmalarında destek vermek.

OECD Çok Uluslu Şirketler Rehberinin Uygulanması Hakkında Açıklama

1. Konsey Kararı, Rehber metninde yer alan tavsiyelerin uygulanmasını kolaylaştırmak için katılımcı ülkelerin taahhütlerini yansıtır. Hem Ulusal Temas Noktaları (UTN) hem de Yatırım Komitesi için Yöntem Kılavuzu Konsey Kararı ekinde yer almaktadır.

2. Konsey Kararı, Rehber için katılımcı ülkelerin UTN' lerle ilgili temel sorumluluklarını ortaya koymakta olup, bu sorumluluklar aşağıdaki şekilde özetlenebilir;

- UTN' lerin (Karar'ın ekinde yer alan Usul Kılavuzunu dikkate alacak olan) kurulması ve ilgili tarafların Rehberden ve Rehberle ilgili olanaklardan haberdar edilmesi,
- Gerekli beşeri ve finansal kaynakların sağlanması,
- Gerektiği takdirde farklı ülkelerdeki UTN'lerin birbiriyle işbirliği yapmalarının sağlanması,
- UTN'lerin düzenli olarak toplanmalarının ve Yatırım Komitesine

rapor vermelerinin sağlanması.

3. Konsey Kararı aynı zamanda Rehber için Yatırım Komitesinin sorumluluklarını da belirlemektedir. Bunlar;

- Rehberle ilgili konularda görüş alışverişini organize etmek,
- Gerektiğinde açıklamalar yayınlamak,
- UTN'lerin faaliyetleri hakkındaki görüş alışverişinde bulunmak,
- OECD Konseyine Rehberle ilgili olarak rapor vermek.

4. Yatırım Komitesi Rehberin işleyişini izlemekten sorumlu OECD organıdır. Bu sorumluluk sadece Rehberde değil, aynı zamanda Deklarasyonun bütün unsurlarına (Ulusal Muamele Enstrümanı, Uluslararası Yatırım Teşvikleri ve Engellemelerine ilişkin enstrümanlar ve Çelişen Gereksinimler) uygulanmaktadır. Yatırım Komitesi, Deklarasyonda yer alan her bir unsurun tanındığını ve anlaşıldığını, her birinin birbirini tamamlamasını ve birbiriyle uyum içinde çalışmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

5. Karar, OECD dışında kalan ülkelerin sorumlu iş etiğine artan ilgilerini yansıtarak, Rehberin kapsadığı konularda katılımcı olmayan ülkeler ile iletişim ve işbirliği olanağı sağlamaktadır. Bu hüküm, Komiteye Rehberde yer alan standart ve prensipler ile uygulama esaslarının anlaşılabilirliğini artırmak üzere, Rehberde katılımcı olmayan ülkelerle özel toplantılar düzenleme imkânı tanımaktadır. Birtakım OECD usullerine konu olduğu üzere Komite, katılımcı olmayan ülkeleri kendi toplantılarına ve Kurumsal

Sorumluluk Yuvarlak Masa toplantılarına davet ederek, aynı zamanda yürüttüğü özel faaliyetler veya sorumlu iş etiği projeleri ile katılımcı olmayan ülkelerle işbirliği halinde olabilmektedir.

6. Pro-aktif gündemi takip ederken, Komite UTN'ler ile işbirliği halinde olacak ve danışma organları, OECD Gözetim Komitesi ve diğer uluslararası taraflar ile beraber çalışma fırsatı arayacaktır. UTN'ler için konuyla ilgili daha detaylı bilgilendirme 18 numaralı paragrafta yer almaktadır.

I. UTN'ler için Usul Kılavuzu hakkında Açıklamalar

7. Ulusal Temas Noktaları, Rehberin profilini ve etkinliğini artırmada önemli bir role sahiptir. Günlük faaliyetlerinde Rehbera uymakta şirketler sorumluyken, hükümetler de uygulama usullerinin etkinliğini arttırmaya katkıda bulunabilmektedir. Bu bakımdan, düzenli olarak yapılan toplantılar ve Yatırım Komitesi gözetimi gibi araçlarla, UTN'lerin yönetimi ve faaliyetlerinde daha iyi bir yönlendirme gerektiği hususunda hükümetler görüş birliğindedirler.

8. Uygulama Yöntemlerinde yer alan hususların birçoğu yeni değildir, nitekim yıllardır elde edilen deneyim ve tavsiyeleri yansıtmaktadır. Söz konusu deneyim ve tavsiyelerin daha da açık bir hale getirilmesi ile, Rehberin uygulama mekanizmalarının işleyişi daha şeffaf hale gelmiştir. Bütün fonksiyonlar UTN'lere ait Usul Kılavuzu bölümünde dört başlık halinde özetlenmiştir: kurumsal anlaşmalar, bilgi ve promosyon, özel durumlarda ki uygulamalar ve raporlama.

9. Bu dört bölüm, "işlevsel denklik" kavramını destekleyen ana kriterler ile birlikte, UTN'lerin temel amacını açıklayan bir giriş paragrafıyla başlamaktadır. Hükümetler UTN'lerin organizasyonunda esnek hareket etme hususunda anlaştıkları için, UTN'ler görünebilir, ulaşılabilir, şeffaf ve faaliyetlerinden sorumlu bir şekilde fonksiyon göstermelidir. Bu kriterler, UTN'lere faaliyetlerini yerine getirmede yönlendirici olabilecekleri gibi, aynı zamanda UTN'lerin yönetiminin değerlendirilmesinde Yatırım Komitesine de

yardımcı olacaktır.

UTN'lerin Faaliyetlerinde İşlevsel Denklik İçin Ana Kriterler

Görünürlük: Kararla uyumlu olarak, Rehber katılımcı hükümetler UTN'yi görevlendirmeyi ve aynı zamanda Rehberin uygulanmasında UTN'lerce sunulan imkanların varlığı hakkında sivil toplum kuruluşları dahil olmak üzere, iş dünyasını, işçi sendikalarını ve ilgili diğer tarafları bilgilendirmeyi kabul etmektedir. Hükümetlerden, kendi UTN'leri hakkında bilgi yayınlamaları ve Rehber hakkında seminer ve toplantı düzenlemek gibi faaliyetlerle Rehberin tanıtılmasında aktif bir rol üstlenmeleri beklenmektedir. Bu etkinlikler, her durumda tüm grupların katılımını gerektirmemekle birlikte, iş ve işçi dünyası, sivil toplum örgütleri ile ilgili diğer taraflarla işbirliği halinde düzenlenebilmektedir.

Erişim: UTN'lere kolay erişim, UTN'lerin etkin işleyişleri açısından önemlidir. Bu kriter, iş ve işçi dünyası, sivil toplum örgütleri ve kamunun diğer kesimlerince erişimin kolaylaştırmayı içermektedir. Bu anlamda, elektronik iletişim de buna katkı sağlayabilmektedir. UTN'ler bütün yasal bilgi taleplerine cevap verebilmeli ve aynı zamanda taraflarca ileri sürülen spesifik meselelerle etkin bir şekilde ve zamanında ilgilenmelidir.

Şeffaflık: UTN'lerin sorumluluğuna ve halkın güvenini kazanmaya sağladığı katkı bakımından şeffaflık önemli bir kriterdir. Dolayısıyla, prensip olarak, UTN'lerin faaliyetleri şeffaf olacaktır. Bununla birlikte, Rehberi uygularken spesifik meselelerde UTN'ler “arabuluculuk” yapmayı teklif

ettiklerinde, sürecin gizliliğini teminen uygun adımların atılması UTN'lerin etkinlikleri yararına olacaktır. Gizliliğin korunması Rehberin etkin bir şekilde uygulanmasına yarar sağlamadığı sürece, sonuçlar şeffaf olacaktır.

Sorumluluk: Rehberin tanıtımının artırılmasında üstlenilecek daha aktif bir rol – ve faaliyet gösterdikleri toplumlar ve şirketler arasında ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözümüne yardımcı olma potansiyelleri- UTN faaliyetlerini aynı zamanda kamuoyunun dikkatine de sunacaktır. Ulusal olarak, parlamentolar bir rol üstlenebilmektedir. UTN'lerin yıllık raporları ve düzenli olarak yaptıkları toplantılar, tecrübelerin paylaşımına ve UTN'lerin “en iyi uygulamaları”nın desteklenmesine imkan sağlayacaktır. Yatırım Komitesinde aynı zamanda görüş alışverişlerinde bulunulacak, tecrübeler paylaşılacak ve UTN'lerin faaliyetlerinin etkinliği değerlendirilecektir.

Kurumsal Düzenlemeler

10. UTN önderliği, sosyal taraflar ile diğer paydaşların güvenini sürdürecektir ve Rehberin tanıtımını teşvik edecek şekilde olmalıdır.

11. Hükümetler, UTN'leri için seçtikleri yapıdan bağımsız bir şekilde, UTN'lere görevlerinde yardımcı olmak üzere çok-paydaşlı danışma ve gözetim organları da kurabilir.

12. Ne şekilde yapılandırılmış olurlarsa olsunlar, UTN'lerden iş dünyası, işçi örgütleri, diğer hükümet-dışı organizasyonları ve ilgili diğer tarafların temsilcileriyle iyi ilişkiler kurmaları ve bu ilişkileri sürdürmeleri beklenmektedir.

Bilgi ve Promosyon

13. UTN'lerin bilgi ve promosyonla ilgili fonksiyonları, Rehberin tanıtımının artırılmasında son derece önemlidir.

14. UTN'lerin Rehberi ulusal dilleri de içerecek şekilde, uygun araçlarla daha bilinir ve erişilebilir hale getirmesi gerekmektedir. İngilizce ve Fransızca metinlere OECD'den ulaşılabilecek ve Rehberle yer veren web sitesi linkleri desteklenecektir. Uygun şekilde, UTN'ler hem ülkeye gelen hem de ülkeden çıkış yapan muhtemel yatırımcılara Rehberle ilgili bilgi sağlayacaktır.

15. UTN'ler, spesifik bir meseleyi ileri sürerken ya da spesifik bir

meseleyi yanıtlarken tarafların izlemeleri gereken prosedürler hakkında bilgi vermelidir. Bu bilgiler, spesifik bir mesele ileri sürerken gerekli olan bilgileri, gizlilik dahil olmak üzere, spesifik meseleye katılan tarafların sorumluluklarına ilişkin tavsiyeleri ve UTN'ler tarafından izlenilecek usul ve gösterge süreleri içermelidir.

16. Rehberin bilinirliğini artırma girişimlerinde UTN'ler, uygun şekilde, iş dünyası, işçi örgütleri, diğer hükümet-dışı örgütler ve ilgili diğer taraflar da dahil olmak üzere, çok çeşitli kurum ve bireylerle işbirliği halinde olacaktır. Rehberin promosyonunda güçlü bir paya sahip olmakta ve kurumsal ağları promosyon faaliyetleri için önemli imkanlar sağlayan bu tür örgütler, ağlarını bu amaçla kullanmaları halinde, UTN'lerin bu yöndeki çabalarını büyük ölçüde artıracaktır.

17. UTN'lerden beklenen diğer temel bir faaliyet de, yasal başvurulara cevap vermeleridir. Bu bağlamda, yasal başvurular üç gruba ayrılmaktadır. (i) diğer Ulusal Temas Noktaları (Karar'daki bir hükme istinaden) (ii) iş dünyası, işçi örgütleri, diğer hükümet-dışı örgütler ve (iii) katılımcı olmayan ülkelerin hükümetleri.

Proaktif Gündem

18. Yatırım Komitesinin proaktif gündemi uyarınca, UTN'ler aşağıda belirtilen amaçlarla, sosyal taraflar ve diğer paydaşlarla, toplantılar gibi araçlarla, düzenli iletişim içerisinde olmalıdır. Bu amaçlar;

a) Sorumlu iş etiği ile ilgili yeni gelişmeleri ve ortaya çıkan uygulamaları dikkate almak,

b) Şirketlerin ekonomik, sosyal ve çevresel gelişime pozitif katkılarını desteklemek,

c) Belli ürünler, bölgeler, sektörler ve sanayilerden kaynaklanan olumsuz etkilerin yol açtığı riskleri belirlemek ve karşılamak üzere işbirlikçi girişimlere uygun olduğu hallerde katılım sağlamak.

Akran Öğrenme (Peer Learning)

19. Rehberin etkinliğini artırmak üzere Yatırım Komitesinin çalışmalarına katkıda bulunmanın yanı sıra, UTN'ler, ortak akran öğrenme (joint peer learning) faaliyetlerine katılacaktır. UTN'ler, özellikle; yatay, tematik akran gözden geçirmeleri ile, gönüllü UTN akran değerlendirmelerine katılım sağlamaya teşvik edilmektedir. Bu tip akran öğrenme, OECD toplantıları aracılığıyla veya UTN'ler arasında doğrudan işbirliği ile yürütülebilir.

Özel Durumlarda Uygulama

20. Spesifik durumlarda Rehberin uygulanmasıyla ilgili meseleler ileri sürüldüğünde, UTN'lerin bunları çözmesi beklenmektedir. Usul Kılavuzunun bu kısmı, UTN'lerin bu sorunları nasıl çözeceğine ilişkin tavsiyelere ayrılmıştır.

21. Spesifik durumlarda usullerin etkinliği, usullere dahil olan tüm tarafların iyi niyetine dayanmaktadır. Bu bağlamda iyi niyet, zamanında yanıt verme, gerektiğinde gizliliği sağlama, usullerin yanlış anlaşılmasından kaçınma, prosedüre dahil olan tarafları tehdit etmekten yada taraflara misilleme yapmaktan kaçınma ve Rehberde uygun olarak ileri sürülen meselelere gerçek anlamda çözüm bulma anlamına gelmektedir.

Spesifik Meselelerde Yönlendirici Prensipler

22. Faaliyetlerinde fonksiyonel denklik için getirilen temel kriterlere uygun olarak, UTN'ler spesifik meselelerle aşağıda yer alan usuller çerçevesinde ilgilenmelidir:

Tarafsızlık: UTN'ler spesifik meselelerin çözümünde tarafsızlığı sağlamalıdır.

Öngörülebilirlik: UTN'ler, spesifik meselelerin çözümündeki rollerine dair, açık ve ulaşılabilir bilgiyi temin etmek suretiyle öngörülebilirliği sağlayabilmelidir. Buna göre, “arabuluculuk” hükmü ile gösterge süreleri, spesifik durumlar için getirilen usullere ilişkin aşamalar ve taraflar arasında yapılan anlaşmaların uygulanmasının gözetiminde oynayabilecekleri potansiyel rolleri öngörülebilir olmalıdır..

Eşitlik: UTN'ler, prosedüre ilişkin bilgi kaynaklarına kolaylıkla erişim imkanı sağlamak gibi tarafların sürece adil ve eşit anlamda katılımlarını sağlamalıdır.

Rehber Uyum: UTN'ler, Rehberde yer alan prensip ve standartlara uygun hareket etmelidir.

UTN'ler arasında Spesifik Durumlara ilişkin Koordinasyon

23. Meselelerle, genel olarak, ileri sürüldükleri ülkenin UTN'si tarafından ilgilenilecektir. Katılımcı ülkeler arasında bu meseleler öncelikle ulusal düzeyde ele alınacak, gerektiğinde de karşılıklı olarak takip edilecektir. Ev sahibi ülkenin UTN'si, meselelerin çözümünde taraflara yardımcı olurken, ana ülkenin UTN'si ile görüşmelidir. Ev sahibi ülke tarafından talep edilmesi halinde, ana ülkenin UTN'si, ev sahibi ülke UTN'sine yeterli yardımı zamanında sağlamaya çalışacaktır.

24. Bir şirketin birden çok sayıda katılımcı ülkede bulunduğu faaliyetlerinden kaynaklanan bir mesele ortaya çıktığında veya mesele konsorsiyum, ortak teşebbüs yada benzer bir oluşum şeklinde yapılan bir grup şirketin faaliyetlerinden kaynaklandığında, ilgili UTN'ler taraflara yardımcı olmadaki hangi UTN'nin öncü olacağı hususunda uzlaşacaktır. Böyle bir uzlaşma için UTN'ler Yatırım Komitesinin Başkanından yardım alabilirler. Öncü UTN, talep etmesi halinde kendisine yeterli yardımı sağlayacak olan diğer UTN'ler ile görüşecektir. Eğer taraflar uzlaşamazlarsa, öncü UTN diğer UTN'lere danışarak son kararını verecektir.

Ön Değerlendirme

25. UTN, ileri sürülen meselenin ilave bir inceleme gerektirip gerektirmediği hususunda ön değerlendirme yaparken, meselenin mevcudiyetini ve Rehberin uygulanması ile ilgili olup olmadığını belirlemelidir. Bu kapsamda UTN'ler:

- İlgili tarafın kimliği ve mevzu ile ilgisini,
- Meselenin maddi ve kanıtlanmış olup olmadığını,
- Şirketin faaliyetleri ile spesifik durumda ileri sürülen mesele arasında bir ilişki bulunup bulunmadığı,
- Mahkeme kararları da olmak üzere, yürürlükteki kanun ve prosedürler ile uygunluğunu,
- Devam eden ya da sonuçlanan diğer yerel ya da uluslararası davalarda meselelerin ne şekilde ele alındığı,
- Spesifik meselenin ele alınmasının Rehberin etkinliğine ve amaçlarına katkıda bulunup bulunmayacağını

dikkate alacaktır.

26. Paralellik gösteren benzer meselelere ilişkin diğer yerli yada uluslararası davalarda spesifik durum prosedürünün önemi değerlendirmeye

alınırken, UTN’ler meselelerin ilave bir değerlendirme gerektirmediğine sadece paralel dava sürecinin yürütülmüş olması ya da yürütülmekte olması ya da ilgili taraflar tarafından başvurulabilir olması nedeniyle karar vermemelidir. UTN’ler ileri sürülen meselelerde arabuluculuk tavsiyesinin olumlu bir katkı sağlayıp sağlamayacağını ve diğer davalara dahil olan her bir taraf için ciddi önyargılar yaratıp yaratmayacağını ya da mahkemeye itaatsizliğe yol açıp açmayacağını değerlendirmelidir. Böyle bir değerlendirme yaparken, UTN’ler diğer UTN’lerin uygulamalarını dikkate almalı ve uygun olduğu durumlarda paralel dava sürecinin yürütülmekte olduğu veya yürütülebileceği ilgili birimlere danışmalıdır. Taraflar aynı zamanda bu tür meselelerin ele alınmasında UTN’lere paralel dava süreçleri ile ilgili bilgi sağlayarak yardımcı olmalıdır.

27. Ön değerlendirmeyi takiben, UTN ilgili taraflara yanıt verecektir. Eğer UTN meselenin ilave bir değerlendirme gerektirmediğine karar verirse, bu kararının gerekçesi hakkında ilgili tarafları bilgilendirecektir.

Taraflara Destek Verilmesi

28. İleri sürülen meselelerin ilave değerlendirme gerektirmesi durumunda, UTN meseleyi ilgili taraflarla görüşecek ve meselelerin gayri resmi çözümüne katkıda bulunmak üzere “arabuluculuk” (good offices) tavsiyesinde bulunacaktır. İlgili olduğu yerlerde, UTN’ler paragraf C-2a ve C-2d arasında yer alan prosedürleri izleyecektir. Bu durum, iş dünyası, işçi örgütleri, diğer hükümet dışı örgütlerin ve uzmanların yanı sıra ilgili otoritelerin tavsiyelerini almayı da içermektedir. Diğer ülkelerdeki UTN’ler

ile yapılan istişareler ile Rehberin yorumlanması ile ilgili meselelerde yardım alınması da meselenin çözümlenmesine yardımcı olabilecektir.

29. “Arabuluculuk” hizmetlerinin bir parçası olarak, mevcut meselelerle ilgili durumlarda, UTN’ler bu meseleleri çözmek üzere uzlaştırma veya diğer arabuluculuk yolları gibi karşılıklı anlaşmaya dayalı ve muhalif olmayan usuller önerecek ya da bunlara erişim imkanı sağlayacaktır. Genel anlamda kabul gören uzlaştırma veya arabuluculuk usullerine ilişkin uygulamalarda yaygın olduğu üzere, bu usuller sadece ilgili tarafların uzlaşması ve usul süresince iyi niyete bağlılıkları halinde kullanılabilir.

30. “Arabuluculuk” hizmetini tavsiye ederken, UTN’ler, bu bilgilerin açıklanmasının tüm taraflar veya taraflardan biri için sakıncalı olabileceği hususunda ciddi gerekçeler bulunması halinde, sürece dahil olan tarafların kimliklerini, korumak üzere önlemler alabilirler. Bu durum, sürece dahil olan şirkete, belli bir tarafın veya tarafların kimliğini vermemek gibi halleri içermektedir.

Usullerin Sonuçlandırılması

31. Usul Yöntemlerinin C-3 ve C-4 paragraflarına göre, UTN’lerden belli spesifik bir duruma ilişkin sonuçları her zaman kamuya açıklamaları beklenmektedir.

32. UTN, ilk değerlendirmesinin ardından, ileri sürülen meselenin ilave bir değerlendirme gerektirmediğine karar verirse, ilgili taraflarla

görüşükten sonra ve hassas iş bilgileri ile diğer bilgilerin gizliliğini koruma ihtiyacını göz önünde bulundurarak bir beyanat yayımlayacaktır. İlk değerlendirme neticesinde, UTN kararında taraflardan birinin kimliğini açıklamanın adil olmayacağına kanaat getirirse, söz konusu tarafın kimliğini korumak üzere beyanatu ona göre düzenleyebilir.

33. UTN aynı zamanda ileri sürülen meselelerin ilave değerlendirme gerektirdiği yönündeki kararını ve ilgili taraflara “arabuluculuk” hizmeti önerisini kamuoyuna açıklayabilir.

34. İleri sürülen meselelerle ilgili olarak tarafların uzlaşması halinde, tarafların uzlaşmanın kamuoyu ile ne ölçüde ve ne şekilde paylaşılacağını anlaşmalarında belirtmeleri gerekmektedir. UTN, taraflarla görüşerek, muamelelerin sonuçlarını bir rapor halinde kamuoyuna açıklayacaktır. Taraflar aynı zamanda UTN’den anlaşmanın uygulanmasının izlenmesi için yardım alma konusunda anlaşabilir. Taraflar ve UTN arasında yapılacak anlaşma çerçevesinde UTN bu yönde bir yardım sağlayabilir.

35. İleri sürülen meselelerde, ilgili tarafların uzlaşmaması ya da UTN’nin spesifik durumla ilgili taraflardan birinin ya da bir kısmının iyi niyetli olmadığını tespit etmesi halinde, UTN bir beyanat yayımlayacak ve uygun bir şekilde, Rehberin uygulanmasına ilişkin önerilerde bulunacaktır. Bu usul, UTN’nin spesifik bir öneride bulunmaya gerek olmadığı kanaatinde olması halinde bile, bir beyanat yayımlayacağı hususuna açıklık getirmektedir. Söz konusu beyanat, ilgili tarafların kimliklerine, meselenin kendisine, meselenin UTN’ye iletildiği tarihe, UTN tarafından getirilen

önerilere ve UTN'nin beyanata dahil etmeyi uygun bulduğu muamelelerin neden bir uzlaşa doğurmadığına ilişkin gözlemlerine yer vermelidir.

36. UTN'ler taslak beyanname üzerinde taraflara yorumda bulunma fırsatı tanınmalıdır. Bununla birlikte, beyanname UTN'ye aittir ve UTN taraflardan gelen yorumlar doğrultusunda değişiklik yapma yetkisine sahiptir. Eğer UTN'ler taraflara önerilerde bulunurlarsa, UTN'lerin spesifik durumlarda bu öneriler karşısında tarafların tutumunu izlemesi uygun olabilir. UTN'lerin önerilerini takip etmesi durumunda, UTN yapacağı açıklamada takip için erekli zaman sürecini belirtmesi gerekmektedir.

37. Kamuoyunca erişilebilir olan dava sonuçlarına ilişkin açıklama ve raporlar hükümet programları ve politikaları ile ilgili olabilmektedir. Politika uyumunu sağlamak üzere, UTN'lerin açıklamaları ve raporlarının belli bir kamu kurumun politika ve programları ile ilgili olduğu UTN tarafından biliniyorsa, UTN'ler bu kamu kurumlarını açıklamalar ve raporlar hakkında bilgilendirmelidir.

Şeffaflık ve Gizlilik

38. UTN'lerin faaliyetlerini yerine getirmelerinde ve kamuoyu ile ilişkilerinde, şeffaflık genel bir prensip olarak kabul edilmektedir.⁴ Bununla birlikte, Usul Esasları kısmının C-4 numaralı paragrafı gizliliğin önemli olduğu spesifik durumların bulunduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda, UTN

⁴ Yukarıda 9 numaralı paragrafta yer alan 'Ana Kriterler' bölümüne bakınız

hassas iş bilgilerini korumak üzere uygun adımları atacaktır. Benzer şekilde, ilgili bireylerin kimlikleri gibi diğer bilgiler, Rehberin etkin bir biçimde uygulanmasına imkan vermek üzere gizli tutulacaktır.

Katılımcı Olmayan Ülkelerde İleri Sürülen Meseleler

39. ‘Kapsam ve Prensipler’ bölümünde 2 numaralı paragrafta belirtildiği üzere, şirketler nerede faaliyette bulunurlarsa bulunsunlar, o ülkenin kendine özgü koşullarını dikkate alarak Rehberi uygulamaları tavsiye edilmektedir.

- Rehberle ilişkin bir meselenin katılımcı olmayan bir ülkede ortaya çıkması halinde, ev sahibi UTN ilgili meselenin anlaşılmasını teminen gerekli adımları atacaktır. Her türlü bilgiye her zaman ulaşılması mümkün olmamakla birlikte, UTN böyle durumlarda araştırmalar yapmak ve gerçeklere ulaşmak üzere başka faaliyetlerde bulunabilir. Bu gibi adımlar, faaliyette bulunulan ana ülkedeki şirket yönetimiyle ve uygun olması halinde, katılımcı olmayan ülkelerdeki büyükelçilikler ve resmi idarelerle irtibata geçilmesini kapsamaktadır.

- Ev sahibi ülkenin kanunları, düzenlemeleri, kuralları ve politikaları ile olan uyumsuzlukları spesifik durumlarda Rehberin uygulanmasının etkinliğini katılımcı ülkelere kıyasla daha güçleştirebilmektedir. Genel Prensipler bölümünün açıklamalar kısmında belirtildiği üzere, Rehber birçok durumda kanunların ötesine geçebilirken, herhangi şirketi bu düzenlemelere karşıt bir durumda bırakmamalıdır.

• İlgili taraflar katılımcı olmayan ülkelerde Rehberin uygulanmasındaki sınırlamalar hakkında bilgilendirilmelidir.

• Katılımcı olmayan ülkelerde ortaya çıkan Rehberle ilişkin meseleler, bu ülkelerde profesyonel bir şekilde ele alınmaları amacıyla UTN toplantılarında da görüşülebilir.

Gösterge Süreler

40. Spesifik durum usulleri üç farklı aşamadan oluşmaktadır:

1. İlk değerlendirme ve taraflara yardım etmek üzere arabuluculuk faaliyetinin önerilip önerilemeyeceğine dair karar verme: Doğru karar için gerekli olan bilgileri toplamak üzere ilave zamana ihtiyaç duyulabilmesine karşılık, UTN'ler ön değerlendirmeyi üç ay içerisinde tamamlamaya çalışacaktır.

2. İleri sürülen meselelerin çözümlenmesinde tarafların çabalarına yardımcı olmak: Bir UTN'nin arabuluculuk (good offices) önermesi halinde, UTN meselenin zamanında çözümlenmesini kolaylaştırmak üzere çaba göstermelidir. Araçlık ve uzlaştırma da dahil olmak üzere, arabuluculuk ile ilerlemenin sağlanması, nihayetinde ilgili taraflara dayanmaktadır. UTN taraflarla görüştüktan sonra ileri sürülen meselenin taraflar arasında görüşülebilmesi için makul bir zaman dilimi belirlemelidir. Bu zaman dilimi içerisinde bir çözüme ulaşma konusunda başarılı olmazlarsa, UTN taraflara verilmeye devam edilen desteği değerlendirmek üzere ilgili

tarafarla görüşmelidir. Eğer UTN usulün devamının faydalı olmayacağı sonucuna varması üzerine usulu sonuçlandırmalı ve beyanat hazırlamalıdır.

3. Usullerin Sonuçlandırılması: UTN beyanatını veya raporunu usulün tamamlanmasını takiben 3 ay içerisinde yayınlacaktır.

41. Genel bir prensip olarak, UTN'ler spesifik durumun kendilerine iletilmesinden itibaren 12 ay içerisinde usulü sonuçlandırmaya çalışmalıdır. Bu süreç, örneğin meselelerin katılımcı olmayan ülkelerde ortaya çıkması hali gibi, belli koşullar halinde uzatılabilmektedir.

Yatırım Komitesine Raporlama

42. Raporlama aynı zamanda Rehberin etkinliğini arttırmada veri tabanı oluşturmaya ve yetkinlik kazandırmaya yardımcı olmak suretiyle UTN'nin önemli bir görevi olacaktır. Bu doğrultuda, OECD Rehberi taraflarca ortaya atılan tüm spesifik durumları hakkında Yılık Raporu dahil etmek üzere UTN'ler Yatırım Komitesine rapor sunacaktır. Ön değerlendirme aşamasında bulunanlar, Arabuluculuk öneren UTN'ler tartışmaların devam ettiği ön değerlendirme sonrasında UTN'nin arabuluculuk önermemesi halinde, spesifik durumlarla ilgili uygulama faaliyetlerinin raporlanmasında UTN'ler paragraf C-4'de belirtilen şeffaflık ve gizlilik hususlarına uygun davranacaktır.

II. Yatırım Komitesi için Usul Esasları Açıklamaları

43. Konsey Kararı eki olan Usul Esasları Komiteye aşağıda sıralanan sorumluluklarını yerine getirirken ilave yönlendirme sağlamaktadır:

- Sorumluluklarını etkin ve zamanında yerine getirmek,
- UTN'lerden gelen yardım taleplerine cevap vermek,
- UTN'lerin faaliyetleriyle ilgili görüş alışverişinde bulunmak,
- Uluslararası taraf ve uzmanlardan yardım almaya olanak tanımak,
- Rehberin bağlayıcı nitelikte olmaması.

44. Rehberin bağlayıcı nitelikte olmayan yapısı, Komitenin bir yargı organı ya da benzeri şekilde faaliyet göstermesini engellemektedir. UTN tarafından edinilen bulgular ve yapılan beyanlar (Rehberin yorumlanması dışındakiler) Komiteye havale edilerek sorgulanmamalıdır. Komitenin bireysel şirketlerin idaresi hakkında sonuçlara ulaşamayacağı hükmü Kararın kendisinde yer almaktadır.

45. Rehberin yorumlanması ile ilgili şüpheler de dahil olmak üzere Komite belli durumlarda, yardım etmek üzere UTN'den gelen talepleri ele alacaktır. Bu paragraf, bu gibi durumlarda Rehberin yorumlanmasında UTN'lerin şüpheye düşmesi halinde Komiteden yardım talebinde bulunabileceklerine ilişkin Konsey Kararının Usul Esasları ile ilgili kısmının

C-2c paragrafını yansıtmaktadır.

46. Komite, UTN'lerin faaliyetlerini ele alırken, Rehberin etkin bir şekilde uygulanması da dahil olmak üzere, UTN'lerin fonksiyonlarını iyileştirmek üzere gerektiğinde önerilerde bulunabilir.

47. Katılımcı bir ülke, danışma kurulu yada OECD Gözetim Komitesince spesifik durumlarda bir UTN'nin Rehberin uygulanmasıyla ilgili olarak usule ilişkin sorumluluklarını yerine getirmediği yönünde yapılan geçerli bir talep Komite tarafından dikkate alınacaktır.

48. Rehberin anlamının ülkeden ülkeye farklılık göstermemesini sağlamak üzere, çok taraflı düzeyde netlik kazanması, Komitenin temel sorumluluğu olarak kalacaktır. Katılımcı bir ülke, danışma kurulu yada OECD Gözetim Komitesince bir UTN'nin Rehberi yorumlamasının Komitenin yorumlarıyla uyumlu olup olmadığı hususunda yapılacak geçerli bir talep de dikkate alınacaktır.

49. Komite, Rehberin kapsadığı hususlarda katılımcı olamayan ülkelerle ilişki içerisinde olmak üzere, katılımcı olamayan ülkeleri kendi toplantılarına, Kurumsal Sorumluluk konulu yıllık yuvarlak masa toplantıları ile sorumlu iş etiği kapsamında spesifik projelere ilişkin toplantılara davet edebilir.

50. Son olarak, Komite daha kapsamlı meseleleri (çocuk istihdamı veya insan hakları vs.) ya da münferit meseleleri ele almak ve raporlamak ya

da usullerin etkinliğini artırmak üzere, uzmanlar çağırabilir. Bu amaçla, Komite OECD uzmanlarını, uluslararası örgütleri, danışma kurullarını, hükümet dışı kurumları, akademisyenleri ve diğer kişileri davet edebilir. Ancak şöyle anlaşılmaktadır ki, bu platform münferit sorunları çözmek üzere oluşturulan bir panel olmayacaktır.